START

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

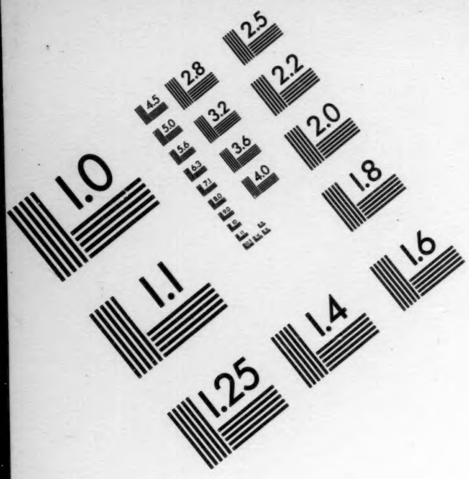
1.0
1.1
1.25
1.4
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
5.0
5.6
6.3
7.1

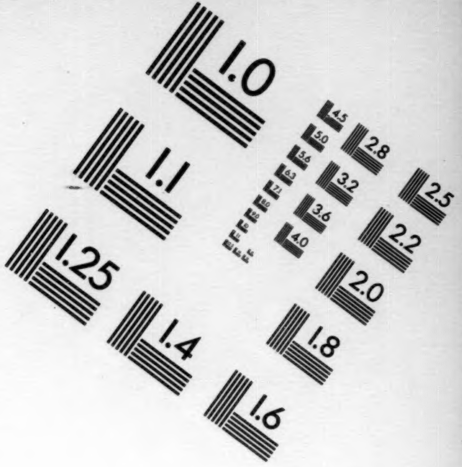
1.0
1.1
1.25
1.4
1.6
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
5.0
5.6

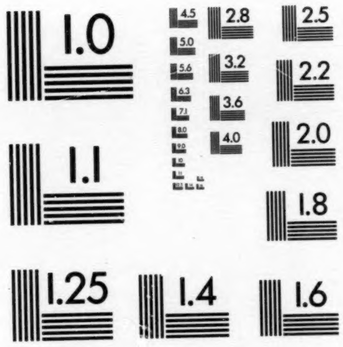
1.0
4.5
5.0
5.6
6.3
7.1
8.0
9.0
2.8
3.2
3.6
4.0
2.5
2.2
2.0
1.1
1.8
1.25
1.4
1.6

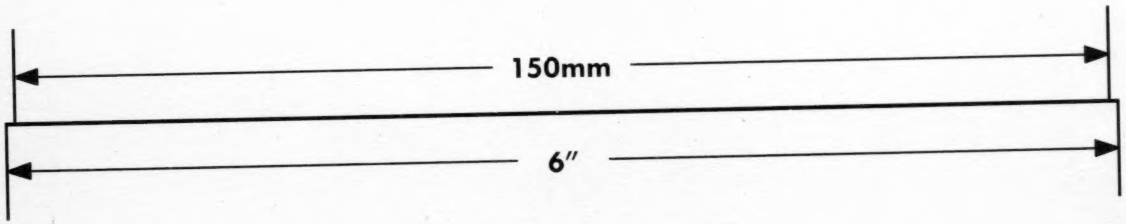

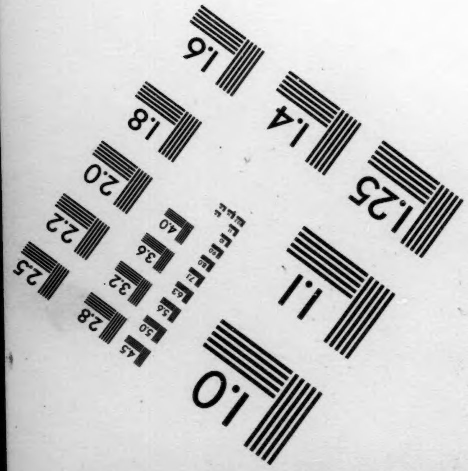
1.6
1.4
1.8
2.0
1.25
2.2
1.1
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
1.0

APPLIED IMAGE

1653 E. MAIN STREET
ROCHESTER, NY 14609
TEL (716) 482-0300
FAX (716) 288-5989

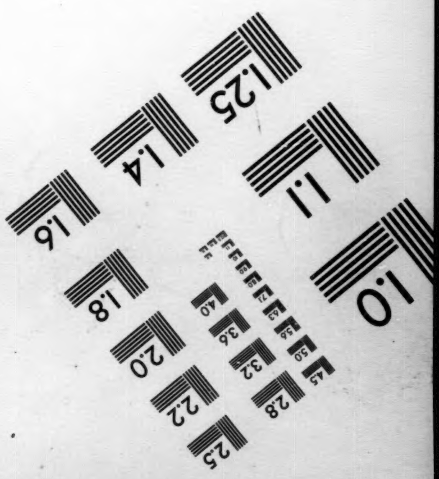
1.25
1.4
1.1
1.6
1.0
1.8
4.0
2.0
3.6
3.2
2.2
2.8
2.5

MICROFILMED 2002

BY THE

YIVO INSTITUTE

FOR JEWISH RESEARCH

NEW YORK, NY

Reproduction may not be made
without permission.

COPYRIGHT

The copyright law of the United States (Title 17, UNITED STATES CODE) governs the making of photocopies or other reproductions of copyright materials.

Under certain conditions specified in the law, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that the photocopy or reproduction is not to be "used for any purpose other than private study, scholarship, or research." If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

This institution reserves the right to refuse to accept a copying order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of copyright law.

YIDDISH DRAMA

PRESERVATION

PROJECT

YIVO
LIBRARY
REEL
Y-2002-1828.3

BIBLIOGRAFIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

YIDDISH DRAMA AT YIVO LIBRARY

Master negative Storage Number Y-2002- 1828.3

Asch, Sholem, 1880-1957. Der landsman : a komedye in dray akten. Varshe ; Nyu York : Progres, 671, 1911. 101 p. ; 25 cm. /1218 ; /106026 (Perl.) ; /106111a (Perl.)
NXYH00-B5757

MICROFILMED BY

THE YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

NEW YORK, NY

Film Size:	35 mm microfilm
Image Placemement	IIA
Reduction Ratio	10X
Date Filming Began:	09/20/02

ASCH, SHOLEM

DER LANDSMAN

WARSAW: 1911

101 p.

שלום אש.

דער לאנדסמאן

[illegible]

ניו-יארק ווארשא

14-3

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
און פרעסע ארכיוו

Переплетная
"Трудъ"
А. Каменъ
Варшава
Электоральная 21

Introligatornia
"Trud"
A. Kamień
Warszawa
Elektoralna 21

SHNORER A. SIN

2/1218

שלום אַש.

דער

לאַנדסמאַן.

אַ קאָמעדיע אין דריי אַקטען.

צענטראַלע יידישע ביבליאָטעק
אין פרעסע ארכיוו

YIDDISH SCIENTIFIC INSTITUTE
NEW YORK

LIBRARY of the VINKEL GROUP
SHNORER ASS'N

* * *

ווארשא פערלאַג „פּראָגרעס". ניו-יאָרק
1911 תרע"א

אַלע רעכט פֿאַרבעהאַלטען.

דאָס אויסשליסליכע אויפֿפֿיהרונגס-רעכט פֿאַר אַמעריקא קעהר צו די קאָמפּאַניע קעסלער=ווילנער.

(Copirigth by D. Kesler, New-York 1910.

ЛАНДСМАНЪ. КомедiяIII. Акта.

Тип. Пимента и Швабе, Варшава, Сѣраковская № 4.

צענטראַלע יידישע ביבליאָטעק
און פרעסע ארכיוו

פּערזאָנען:

זשאַק	אַ מאַנספּערזאָן פון אַ יאָהר אײניגע פיערציג, אלמן, זעהט אָבער אויס פון אייניגע דרייסיג, (קרעפטיג).
איזאַאַק	זיין שוואָגער, דעם געשטאָרבענעם'ס ווייב'ס אַ ברודער, זיין פּאַרטנער, עטוואָס עלטער פון זשאַק.
קאַנטאָר קעניגסשטיין	עלטערער מענש גרויע האָר.
מיסעס לואיזאַ קעניגסשטיין	זיין שוועסטער אַנ'עלטערע פריילין.
ר' משה בלומעלע	זשאַק'ס ווייטע קרובים פון דער היים, ער רופט זיי פון געוואוינהייט „פעטער און מוהמע".
שיינדעלע	זשאַק'ס אַ פריינדין פון דער היים, אין זיינע יאָהרען, אָבער זעהט עלטער אויס.
פייגעלע	איהר טאָכטער אַ מעדעל פון אַ יאָהר 18—19 אַ פּראָווינץ-קינד.
שלומה „מלאך"	זשאַק'ס אַ פריינד און קאָלעגע פון דערהיים.
מ. בענדעט	קעניגסשטיין'ס און זשאַק'ס אַ בעקאַנטער.
טאַנטע ראָזאַליאַ אַנקעל מאָריטץ טאָכטער העלענאַ	פון די קעניגסשטיין'ס פאַמיליע.

(האנדלונג אין ניו-יארק, געגענווארט.)

ערשטער אקט.

ווינקעל גרופע
WINKEL GROUPE

אין פּריוואַט אָפּיס פון זשאַק'ן. עס איז אין אַ ווינקעל פון אַ גרויסען קליידער סטאָר אין דאַן טאַון. דורך די שויבען זעהט מען בענק מיט קליידער, און מענשען דרעהען זיך פיהרען קונים פערביי, טהייל שויבען זיינען די ראָלעטען אַראָבגעלאָזט. טיש, שטוהלען, קליידער שאַנק אין ווינקעל; אויף איינם פון די ווענד הענגט אַ פאָטאָגראַפיע, אַ טרעפּ פון אָפּיס פיהרט צום סטאָר, וואָס איז „אַבסטער", דורך די טרעפּ געהען נור די באָסעס אַליין. זשאַק שטעהט פאַר אַ שפּיגעל און בעקוקט אַ פראַק און אַ ווייסע וועסט, וואָס אַ בוי האָט איהם אַריינגעבראַכט; האָט זיך איהם אָנגעמאָסטען, — בעקוקט זיך אין שפּיגעל, — טהוט איהם אויס. — ער קוקט זיך אום מיט שרעק אויב קיינער זעהט נישט, בעמערקט באַלד דורך אַ שויב זיין שוואָגער פאַרטנער איזאַאַק. נאָך אַ קליינער פּויזע קומט אַריין איזאַאַק וועלכער האַלט אַ בריעף מיט אַ ראָזען קאָנווערט אין דער האַנד; זשאַק הענגט שנעל אויף דעם פראַק אין שאַנק אַריין,

איזאַאַק קוק מיסטרויִמיש אויף זשאַק'ן, אַ ביסעל מיט חשד, —

איזאַאַק:

פאַר דיר, אייגענ־הענדיג, (ער שמעקט צום בריעף). פאַרוואָס.

זשאַק.

(חאַפּט איהם האַלב אַרויס דעם בריעף אויס דער האַנד און שטעקט זיך איהם אין די בוזעם-קעשענע, אָהנע ווערטער. אַ קליינע פּויזע. — הויבט זיך אויף, חיל צוריק אַרויס. זשאַק רופט איהם נאָך:)

ליסין, עקסיאַז, — איך האָב עפּעס מיט דיר צו רעדען.

איזאַאַק.

(מיט חשר'יגע בליקען) :

וואָס אַזוינס ? —

זשאַק.

(שלאָגט זיך אַ מינוט אין דער דעה, פאַלט אָבער פלוצלונג אַרויס).

העָ, ליסין, וואָס גערעסט דו ביין אַרום אויף מיר, — וואָס קוקסט דו מיך אָן ? וואָס, דיר געפעלט נישט וואָס איך גערה אַ מאָל חתונה האָבען ?

איזאַאַק.

מיר, אַ, דאַן קער, (ער נעמט אַרויס פראָבען, — וויזט איהם) נאַ, די פראָבען די שניידערס ווייסען ניט וועלכע צוצושניידען, — (זשאַק בעקוקט זיי נישט) איבריגענס, גערהסט חתונה האָבען, איך הער עס צום ערשטען מאָל, מזל-טוב.

זשאַק.

(בייז)

וואָס שפילסט דו מיט מיר אין הינטער טהירען, איך האָב עס נישט ליעב. פאַרוואָס ביסט דו נישט אָפען, אַזוי ווי דו ביסט שטענדיג געוועזען, ווען זי עליה-השלום... וואָס איז ? איך גערה חתונה האָבען, האָב איך דען געוואָלט, אַז דיין שוועסטער זאָהל שטאַרבען. ווער איז שולדיג אין דעם ? איך בין דאָך אַליין אויף דער וועלט, וועמען האָב איך ? — אָבגעאַרבייט אַ גאַנץ לעבען און צום סוף — פאַר וועמען אַרבייט איך ? — דו האָסט האָטש קינדער, — איך קום אַהיים, איך האָב דאָך נישט מיט וועמען אַ וואָרט אויס צו רעדען. פאַר די ווענד ? — און פאַרוואָס זאָל איך קיין קינדער נישט האָבען ? וואָס, אַזוי אַלט בין איך שוין ?

איזאַאַק.

איך לאָז דיך נישט, אַי דאַן קער, — איבריגענס, אַז דו האָסט שוין יאָ אָנגעהויבען צו רעדען, וועל, לאָזען מיר רעדען, ווילסט חתונה האָבען, ביסט נאָך נישט אַזוי אַלט, ווילסט קינדער האָבען, וועל, דאָס איז אָל-רייט, אַי ניו, אַי ניו, דאַרפסט חתונה צו האָבען, אָבער נעם אַ מעדעל, אַ בעל-בית'יש קינד, דיינס גלייכען, געלד דאַרפסט דו נישט, האָב חתונה, האָב קינדער, אָבער זעה וואָס דו טהוסט ? — דו פערדרעהסט דיר אַ קאָפּ מיט דעם אַט, (ער ווייזט איהם אויף'ן באָזעם) — וואָס ווען ? האַלט, ברודער, דעם קאָפּ אויף די רעכטע זייט.

זשאַק.

(שטילער אַ ביסעל) :

אָבער זאָלסט דו זעהען, ווי עס פיהרט זיך ביי לייטען, ווי מענשען לעבען, מיט אַנ'אמת, איזאַאַק. — פאַרוואָס זאָלען מיר מאַקע נישט אַריינקומען צווישען מענשען ? ווער קען אונז ? — און פאַרוואָס נישט, געלד האָבען מיר, און ווער קען אונז, אַנדערע מיט דעם געלד קלינגט דאָך די גאַנצע שטאָדט מיט זיי ? נעם זילבערמאַנ'ען פון די בויער, לויר'ס — דאָקטוירים סאַמע, און מיר ? —

איזאַאַק.

און אַלזאָ ?

זשאַק.

פאַרוואָס זאָלען מיר אויך נישט, איך מיין, מיט מענשען — איך שטעה אין אַ פיינע פאַרטיע, אַ קאַנטאָר ... זי אַ געבילדעטעס פרויליין, שפּילט פּיאַנאָ... אַ פאָרנעהם הויז... דאָקטוירים, לויר'ס סאַמע...

NEW YORK ביבליאָטעק און אַרכיוו

מען האַלט זיך אונטער... פראָמינענטע געזעלשאַפט.

איזאַאַק.

ווי אַזוי ווערסט דו דיך קענען אומגעהן מיט זיי? — מיר זענען דאָך פּראָסטע מענשען, ווי ווערסט דו מיט זיי לעבען קאָנען? — זיי וועלען דיך נישט פערשטעהן, — דו ווערסט זיי —

זשאַק.

אָ, מען לערענט זיך אויס, אַז מען קומט צווישען מענשען ווערט מען אַליין אַ לייט, — יאָ, איזאַאַק, מען זעהט, מען הערט, ווי מענשען האַלטען זיך אונטער, אָ מען לערענט זיך — און די מיסעס קעניגסשטיין, איז אַזוי גוט, און רעדט מיט מיר, און זאָגט מיר, — אָ, מען לערענט זיך, — אַז מען קומט אונטער מענשען — און פאַרוואָס נישט, איזאַאַק, געלד האָבען מיר? ווי האָבען מיר ביז יעצט. —

איזאַאַק.

(פאַלט איהם אין די רייד אַריין מיט איראָניע).

מענשעלסט דו דיך יעצט אויס, מען לערענט דיך הייסט עס, ווי מיט לייטען אומצוגעהן — די מיסעס קעניגסשטיין, — די כּלה הייסט עס, — איי ניו, איי ניו, — עס איז אָל־רייטה, — ווערסט דו דיך אַ שוואַרץ יאָהר אויסרילטען האָב איך מורא, — האָב איך מורא, — איי דאָן־קער, וואָס איז עס מיינע ביזנעס, טהו ווי דו פערשטעהסט; נו, זעה, ברודער, זאָלסט דער נאָך קיין חרטה נישט האָבען. אָבער געה נור אַרויף, ווייז, די שניידערס צו וועלכען זיי זאָלען זיך נעמען,

זשאַק.

פאַרוואָס זאָל איך חרטה האָבען, אַז דו וואָלסט געוואָלט זעהען די געזעלשאַפט.

איזאַאַק.

(האַקט איהם איבער)

עס איז אָל רייט, אָבער געה נור אַרויף, — די שניידערס וואַרטען מיט דער אַרבייט.

זשאַק.

(געזענדיג אַבמטערס)

איך מוז דיך אַמאָל מיטנעהמען צום קאַנטאָר, וועסט זעהען.

איזאַאַק.

וואָס, אויך אויף דער לעהרע, ווי אַ מענש צו זיין? גענוג! זיי לערנען דיך אויס. (זשאַק פערשווינדט. איזאַאַק רופט אַ בוי און זאָגט איהם עפּעס אין דער שטיל. דער בוי פערשווינדט. אין אַ קליינע ווילע פיהרט ער אַריין ר' משה'ן און בלומעלע'ן. אַנ'אַלט פּאָר פאָלק פון אַ קליינע פּוילנישע פּראָווינץ־שטאָדט, געהן נאָך ביידע אָנגעטהון היימישע מלבושים: בלומעלע אין אַ חויב, ר' משה אין אַ יודישען הוט מיט אַ יודישען ראָק. אַ לאַנגע ווייסע באָרד).

איזאַאַק.

קומט אַריין ר' משה, קומט בלומעלע, איין ווילע, ער קומט באַלד אַראָב. (אין דער שטיל) נור קיין איין וואָרט נישט, אַז איך האָב נאָך אייך געשיקט. זאָגט, אַז איהר זענט גלאַט אַזוי אַהערגע־

קומען צו אייער זוהן שמואל, אויף דער עלטער; איהר הערט? עס איז דא אַ זאַך דערביי, איהר וועט שוין שפּעטער געוואָהר ווערען. — עס איז פאר זיין גוטען, — מען דארף איהם אויסהיילען פון זיינע נארישקייטען (ער ווייזט זיך מיט'ן פינגער אויפ'ן קאפּ.) און וואו איז שלמה?

בלומעלע.

ער האט געזאלט מיט אונז אינ'איינעם קומען, — ער וועט אודאי באלד אָהנקומען.

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
אין פרעסע ארכיוו

איזאַאַק.

ער זאָל נור נישט אויסזאָגען? —

ר' משה.

איהר האט עס דאך אין אייער בריעף געשריבען.

איזאַאַק.

אָל רייט, יעצט געה איך נאָך איהם, [ער געהט אבסטער'ס, און רופט] זשאַק, זשאַק, געה נור אראָב, עס וואַרט ווער אויף דיר, — (פון די טרעפּ) וועל ר' משה, — גליק, גליק. (ער פערשווינדט.)

בלומעלע.

(צו ר' משה'ן)

וואס קען די מעשה זיין, וואס ער וויל דאס נישט האבען, אז יעקעל זאָל געוואָהר ווערען, אז ער האט נאך אונז געשיקט.

ר' משה.

מין הסתם איז דאָ אַ טעם דערביי, — עס איז מעשה סוד. שווייג, אט געהט ער דאָך.

זשאַק.

(קומט אראָב אבסטער'ס)

ווער דאס אַ זעלבעם? — (דערזעהט צוערשט די יודענע.) ווער איז דאָרט? (די יודענע רוקט זיך אין אַ זייט, זשאַק געהט נאָהענט צו צו איהר, בעטראַכט זי, די יודענע וויל זאָגען, ווער זי איז, — זשאַק מאַכט מיט די האנד) ניין, ניין, — איך וויל אַליין טרעפען (דאָס פּנים הויבט איהם אָן צו לויכטען,) בלומעלע, מוהמע בלומעלע, דעם פעטער ר' משה'ס ווייב, זאָ העלף מיר גאָט, — (ער שרייט ארויף) הע, איזאַאַק, איזאַאַק, טרעף ווער עס איז דאָ?

איזאַאַק.

(שרייט אראָב פון אויבען):

איך ווייס, ווייס, מען האט עס מיר שוין אין סטאָר געזאָגט.

זשאַק.

ער ווייסט עס שוין, [גיט זיך אַ קוק אום, דערזעהט דעם אלטען, מיט שרעק] שאַ, ווער איז דאס? טרעהרען אין די אויגען), דער פעטער, ר' משה — שלום-עליכם! אָ, ווי לאַנג, [ער האפּט זיך צוריק] ניין, בעפויר, איידער, וואס און ווען, מוזט איהר מיר אקאָרשט זאָגען, וואס זענען געווען אייערע לעצטע ווערטער צו מיר, בעפויר איך בין קיין אמעריקא אוועק — זאָגט אקאָרשט.

ר׳ משה.

(אין שרעק, שטאמעלט, מיט טרעהרען)

ווער קען עס נעדענקען א מעשה, פון איינציגע צוואנציג יאהר.

זשאק.

און איך וועל עס אייך זאגען, ווייזט נור אייער שטעקען, (ער נעמט ארויס דעם שטעקען פון דעם אלטען יוד, און מאכט מיט א בייזערדיגען טאן:) די פערד שפאנען, דו יונגאטש איינער! נו האט איהר שוין געשפאנט די פערד? הא, הא, הא.

ר׳ משה.

(האלב פערשעמט)

ווער האט זיך געקענט דאן ריכטען וואס אויס דיר וועט, (ער כאפט זיך צוריק) אויס אייך — ווער דען.

זשאק.

נײן, ר׳ משה, זאגט מיר דו, — שאדט נישט איהר מעגט מיר זאגען דו, איך האב אייער ברויט געגעסען, — נו, און די מוהמע בלומעהלע, לאזט מיך אייך א קארשט אנקוקען, — די זעלבע יודענע, נו, זעצט אייך ר׳ משה, — טהוט אויס דעם ראק (ער העלפט איהם דאס ראק אויסטהון, ר׳ משה לאזט זיך נישט.) שאדט נישט, איך מעג אייך בעדיענען, — איהר זענט געוועזען צו מיר, — (ער ענדיגט נישט) זעצט אייך, (רוקט פאר איהם און איהר שטוהלען ארויס. ער ערמאנט זיך) איינשפאנען, שרייט איהר, און איך לאף זיך מיט שלמה׳ס פוהר, מיט די ליטוואקעס מיט צו די גרענעץ, און איהר, ווארט נאך אלץ אויף די פוהר, אה, שוין לאנג האט איהר געקענט ווארטען — הא, איהר ווארט נאך.

ר׳ משה.

מן הסתם איז עס דאך געוועזן א גאטס א זאך. — דיין גורל איז געוועזן אזוי בעשערט.

זשאק.

אזוי, אזוי ר׳ משה.

ר׳ משה.

דיין מזל אזוי, — אז דורך דיר זאהל דאס גאנצע שטעדטיל געהאלפען ווערען; ווארום גאט פריהער און דערנאך דו, — עס האלט זיך דאך נור אלעס אויף, וואס דו שיקסט אויף יום-טוב אהיים, משפחה און בעקאנטע, און וועמען נישט? אוי, וואס וואלט אויס זיי געווארען?

זשאק.

נו, נו, מאכט נישט, — (הקט אב דאס געשפרעך.) נו, וואס זאגט איהר בלומעהלע (ער פערריכט) הע, מוהמע בלומעהלע פלעג איך דאך אייך רופען, יא, איהר זענט דאך די מאמענס א שוועסטער געוועזען — דאלט זיך, נו, א, וואס זאגט איהר?

בלומעלע.

וואס זאל איך זאגען, איך האב נור איינס צו זאגען, אלעווי אויף מיינע קינדער געזאגט געווארען און אויף כל ישראל אמן.

זשאַק.

(מיט טרויער)

אײַ ר' משה, עס וואָלט אַלעס גוט געווען ווען גאָט שטראָפט מיך נישט אַזוי; שלעכט אָהן אַ יורענע ר' משה, שלעכט — איהר האָט דאָך אודאי שוין אין דער היים געהערט? —

בלומעלע.

געהערט, געהערט, אוי, אוי, טוידט לאָזט זיך הערען.

ר' משה.

מען האָט פאַר איהר אין שוהל אל מלא רחמים געזאָגט.

זשאַק.

(ווײַזט אויף אַ גרויסע פאָטאָגראַפיע, וואָס הענגט אויף דער וואַנד).

געהאָרעוועט מיט מיר, טאָג און נאַכט, אין די סטאָרס, אין די שאַפּס, און אַז עס איז געקומען צו עפּעס פּוילט עס אין ד'רערד. האָב הײַזער, סטאָרס, שאַפּס, ני וואָס? עסען וועל איך עס, — אײנער אַליין אין די שטובען אַרום, אָהן אַ קינד, אָהן אַ רינד.

ר' משה.

בײַ קײנעם קען די פרײד נישט זײַן פּועל.

בלומעלע.

אַ ווײַב און אַ קינד איז בײַ אַלעמען גלײַך, צי בײַם נגיד, צי בײַם

אָרימאַן, דענסמאָל פיהלט מען עס ערשט, ווען מען האָט עס נישט.

זשאַק.

פאַר אײַך מעג איך עס דאָך פערטרויען, איהר זענט דאָך הײַמישע מענשען, פאַר וועמען דען האָב איך מײַן האַרץ אויסצוגיעסען? ער, איזאַאַק, מײַן פאַרטנער, איז דאָך איהר'ס אַ ברודער, אַ ברודער איז אַ ברודער, קען איך דאָך איהם נישט זאָגען אַלעס; וועל, זי איז שוין געווען אײנמאָל אַ יורענע, וואָס איהר זעהט, מײנט איהר איז מײַנס? זי, זי האָט געאַרבײַט, זי מיט איהר קאָפּ און מיט איהר שכל. אַז נישט זי וואָלט איך נאָך ביז'ן הײַנטיגען טאָג געפּוילט אין שאַפּ, זי דאָט געמאַכט דעם ערשטען סטאָר, נישט געגעסען, נישט געשלאָפען, געהאָרעוועט אינ'אײנעם מיט מיר, הכלל גענומען און געשטאָרבען. עס איז געקומען צו עפּעס, קענסט יעצט פאַר דײַן גראָשען לעבען — נעמט עס און שטאַרבט. און וואָס קען איך טהון? קײן קינד נישט איבערגעלאָזט, איך האָב מיט קײנעם קײן וואָרט נישט אויסצורײדען, פאַר וועמען וועט דאָס צַלעס איבערבלײַבען? פאַר פרעמדע? — און וואָס אַזוי אַלט בין איך שוין? (ער כאַפּט זיך צוריק. רופט מיט אַ געוויסען געביזער, אַ גוי:) הע, ברענג מיר עפּעס, — אַביסעל וויסקע, אַגלאָז טהע, ר' משה, גאָר עפּעס עסען? הער נור, לויף דאָ אין רעסטאָראַן אַ שטיקעל גוטע טשיקען — דאָ, קומט קײנער נישט אַרײַן, ע, גוט האָט איהר געטהון ר' משה, וואָס איהר זענט אַהער געקומען אויף דער עלטער, גאָט וועט אײַך נישט פערלאָזען, און איך אויך ניט; מיר זענען דאָך עפּעס משפּחה, בײַ מיר אין הויז וועט איהר וואוינען — האָט ניט קײן מורא, עס וועט אײַך ניט קאָסטען קײן רענט, — און דאָ האָט איהר דעם ערשטען הונדערטער אויף אָנבײַסען. אָרדענט אײַך אײַן, ר' משה, עס וועט זײַן אַל-רײַטה, בײַ אונז אין די חברה, וועט איהר ווערען אַ מעמבער, פרעזידענט, אפשר גאָר; מיר ווײַסען ווער איהר זענט, מיר קענען אײַך פון דער הײם.

ר׳ משה.

(מיט געשטיקטע טרעהרען):

און וואס האָב איך דען געוואָלט, מיט די קינדער אינאיינעם זיין, אויף דער עלטער. דער טאָג איז נישט בעשטימט, — זאָל חאָטש חער זיין, ווער עס זאָל קדיש זאָגען.

בלומעלע.

(מיט געוויין)

אז מיר זענען איבערגעבליבען ווי פערלאָזטע, די קינדער זענען אונטערגעוואקסען, האָבען זיי זיך אויפגעהאָפט און אַוועקגעפאָהרען. און דו, אלטער טאַטע, און דו, אַלטע מאַמע, זיץ אַליין אין שטוב, און קוק אַרויס אין געסעל אויף דעם פּלימפּעל, — מען זאָגט איך האָב אייניקלעך, איך האָב זיי דען עפּעס געזעהען? איך ווייס דען פון זיי?

זשאַק.

נו, נו, עס וועט אַלעס זיין אַל רייט, איהר וועט ביי די קינדער זיין, אייער שלמה׳לען וועל איך בעסערן אויף פינף טאָלער די וואָך, זאָל ער האָבען דעם טאַטען צו געבען, און איהר, בלומעלע, וועט די אייניקלעך וויעגען, נור ענגליש, ענגליש מוזט איהר רעדען צו זיי, זיי זענען גרויסע לויפערס קאָלומבעס אייניקלעך, איך האָב מורא, זיי וועלען אייך אַלע האָר פון די וואָרצעלעך אויסרייסען, איהר מוזט זיך היטען פאַר זיי [דער ווערטער קומט פון נאָהענטען רעסטאָראַן, גרייט צום טיש]. אַוי, ר׳ משה, אפשר אַ שטיקעל געבראָטען געגנזעגנס מיט קרויט? אין דער היים עסט מען נור שמחת תורה געגנזעגנס מיט קרויט, דאָ וועט איהר עסען יעדען טאָג געגנזעגנס, יעדען טאָג איז אין אמעריקא שמחת־תורה.

בלומעלע.

אַז מען קען עס, פאַרוואָס זאָל מען עס זיך נישט פערגינען.

ר׳ משה.

ע, איך דאַנק, וואו וועל איך זיך דאָ וואַשען?

זשאַק.

איך געדענק אייערע מאכלים, בלומעלע, די שבת׳דיגע קוגלען, אַיי, אַיי, בלומעלע האָט איהר געמאַכט קוגלען, דער טעם ליגט מיר נאָך אין מויל.

בלומעלע.

(פערשעמט)

ווייס איך וואָס, אין אַמעריקאַ מאַכט מען אוודאי בעסערע מאכלים.

זשאַק.

הייבט זיך גאָרנישט אָן. צייט איך בין אַוועק פון דער היים, אָב איך נאָך איינמאָל נישט גוט געגעסען. איהר וועט מוזען מאַכען עדען שבת אַ קוגעל און מיך פערבעטען. אַיי, אַיי, אייערע שבת׳דיגע קוגלען, ר׳ משה, אייער גאַנץ געלד האָט זי אַריינגעבראָקט אין די קוגלען.

ר׳ משה.

(האַלב אין שפּאַס)

ווען נישט איהרע פעטע קוגלען, וואָלטען מיר נישט געהערשט

קײן אַמעריקאַ אַראָבצוקומען, זי איז שטענדיג געװען אַ אויסבּרענגערין.

בלומעלע.

און דאָ װוּזט דו זיך מיט מיר קריגען, אַלטער.

זשאַק.

נו, נו, האָט נישט קײן מורא, דאָ װעט זי נישט פערבּראָקען אײַער געלד, אַמעריקאַ האָט אַ סך געלד, נור װעניג קוגלען. — נו, װאָס האָב איך דאָס געװאָלט זאָגען, — לעבּט נאָך די אַלטע חיה־ראשע פון אונזער געסעל? װאָס מאַכט זי דאָרט, די אַלטע?

בלומעלע.

נײן, לעצטען חול־המועד־פּסח איז זי געשטאָרבּען — געגאַנגען אין קעלער אַראָב דאָס שמאַלץ אַרויפבּרענגען, אויסגעגליטשט זיך אַ פוס און געשטאָרבּען.

זשאַק.

געשטאָרבּען, — די אַלטע חיה־ראשע! (ער שרײַט אַרויף) הערסט, איזאַאַק, די אַלטע חיה־ראשע איז שוין טויט. (איזאַאַקס שטימע פון אויבען:) טויט, געשטאָרבּען... נו, לאָז זי לויפען בּעטען.

זשאַק.

(נאָכדענקענדיג)

די אַלטע חיה־ראשע האָט מיך שטענדיג אין קעלער אַראָבגעלאָזט שלאָפען, װינטער אויף דער נאַכט, עס איז קאַלט געװען —

האָט זי מיר תמיד איהר טוך צוגעװאָרפען — נאַ, דעק דיך צו, — האָט זי געזאָגט. אַ גוטע יודענע געװען.

בלומעלע.

יעקב האָט איהר אויך דערפאַר בּעצאָהלט, — זי האָט געהאַט אַנ׳עלטער, אויף אַלע יודען געזאָגט, — פון דעם געלד, װאָס יעקב האָט איהר געשיקט פון אַמעריקא, האָבּען געקענט פינף לעבּען, — מען האָט געפונען נאָכ׳ן טויט אַ שפּאָר זעקעלע אײַנגעבּונדען אויפ׳ן האַלז

זשאַק.

האָט זי נאָך געלד געזאַמעלט, און איך האָב דאָך איהר געשריבען, פערלעבּט, בּאַבּעשי, דאָס געלד, אין קבר װעט איהר עס נישט מיטגענעהמען. — אַ חיטרע יודענע געװען; נו, און װאָס מאַכט דאָרט שײַנדעלע, אונזער שײַנדעלע? איז זי נאָך אַלץ אַזאַ שען מײדעלע, װי זי איז געװען. אַ שעהן מײדעלע געװען.

בלומעלע.

װעלכע שײַנדעלע? די נײטאָרין? די, מיט װעלכער דו בּיזט אַ חתן געװען? גיעב נור אַ קוק, אַ שען שען מײדעלע, אַ יודענע נאָך די פערציגער יאָהרען — האָט שוין אַ דערװאַקסענע טאָכטער אויסצוגעבּען.

זשאַק.

(חאַפּט זיך אויף)

אין די פופציגער (קלערט נאָך) און װי אַלט בּין איך? (קוקט אין שפּיגעל אַרײַן) עס װעט שוין אַזוי זײַן, אַז מען פאָהרט אַװעק פון דער הײם, דאַכט זיך אַלץ, אַז אַלעס בּלײַבּט שטעהן דאָרט אויף אײן אָרט

(שרייט ארויף אבסטערס) איזאַק, דו הערסט, שיינדעלע איז שוין אַ יורענע אין די פופציגער יאָהרען, (צו בלומעלען) וואָס מאַכט זי?

בלומעלע.

נעבעך, אַ וויסטע אַלמנה. מילא, דו האָסט דאָך נישט פערגעסען אָן איהר — שיקסט דאָך איהר געלד, אָבער האָסט איהר אַיין עולה געטהון.

זשאַק.

וואָס זי האָט חתונה, געהאַט.

בלומעלע.

אודאי, זי האָט דיר נישט געשריבען – זי האָט געוואַרט אויף דיר, אַ יאָהר, צוויי – דערנאָך, ווי לאַנג איז די צייט צו וואַרטען. — האָט דיר דער פאָטער די תנאים צוריקגעשיקט – עס האָט זיך איהר פונקט געהאַט אַ שידוך געטראָפען.

זשאַק.

אַזוי, איך געדענק שוין נישט – איז דער מאַן געשטאָרבען, — און ער האָט איהר אַ מיידעל איבערגעלאָזט.

בלומעלע.

אַ מיידעלע אַ גאָלד, אַ מלכות'דיג קינד, אין די מוטער געראָטען, אויג אין אויג; זאָלסט זי זעהען – וואָלסט דו געשוואָרען, עס איז די לעבעדיגע מאַמע. —

זשאַק.

אַזוי, – וועט אפשר אַראָבקומען? (ער האפט זיך צוריק, ווערט רויט) נו, און וואָס מאַכט זי דאָרט?

בלומעלע.

פאַרוואָס נישט, – זי וויל דאָס מיידעלע אויסגעבען – און וואָס זאָל זי מאַכען, אַ וויסטע אַלמנה. פון דעם געלד, וואָס דו שיקסט איהר זי. זי וויל סיי ווי סיי קומען, זאָלסט איהר פאַר די טאָכטער נדן געבען. כ'לעבען, זי איז ווערט אַ גליק, דאָס מיידעל, אַ מלכות'דיג קינד, – שאַ, זי האָט דאָך, דאַכט זיך, מיט אונז די פאָטאָגראַפיע מיטגעשיקט. משה וואו האָסט דו זי?

ר' משה.

שלמה האָט דאָך זי ביי זיך.

זשאַק.

וועלכער שלמה? אפשר דער פאָהרמאַן? „מלאך" פלעגט מען איהם רופען. דער וואָס פלעגט אויף די לאַנקעס...

בלומעלע.

מיט וועלכען דו האָסט ביי מיין מאַן... איך מיין... (ר' משה שטופט זי:)

זשאַק.

(רייסט אַרויס)

די פערד געשפּאַנט, – שאַדט נישט, – מיין קאַלענע געוועזען. יאָ, וואָס מאַכט ער?

בלומעלע.

פון דעם רעדט מען דאך מאקע דאס, איז דאך מיט אונז קיין אמעריקאַ אראָבגעקומען האט זיך נישט געהאט אין דער לעצטער צייט צו וואס צו נעהמען...

ר׳ משה.

(קרעכצט)

אַ גרויסער אָרימאַן! אַה, אַלעס, דאָס גאַנצע שטעדטיל, אַז די גרענעץ האָט זיך פערמאַכט.

זשאַק.

וואָס, ער איז קיין אַמעריקאַ געקומען?

בלומעלע.

יאָ, מיט אונז אינאיינעם, האָט געוואָלט דאָ מיט אַהערקומען, דאַרף יעדען אויגענבליק (שלמה-„מלאך“ שטעקט אַריין דעם קאָפּ דורך די טהיר, מאַכט אַ בעוועגונג, ווי ער וואָלט געוואָלט צוריק אַנטלויפען) נאַ, מען רעדט פון איהם – איז ער דאָ!

זשאַק.

(דערזעהט איהם, ציהט איהם אַריין בײַם לאַץ אין אַפּים).

שלמה, שלמה.

שלמה „מלאך“.

(אַ יוד שוין אין די עלטערע יאָהרען, מיט נאָך לאָבוסעוואַטע געזיכטסצוגען, געהט אָנגעטהון אַ העמד מיט אַ לעדערנעם דזשעק. ער ווערט בלייך, קען קיין וואָרט פון מויל נישט אַרויסרעדען, שמייכעלט.

זשאַק.

(בעקוקט איהם)

אָ, דו ביזט דאָך שוין אַן׳אַלטער יוד געוואָרען! דאָס איז שלמה-„מלאך“? (שרייט אַרויף) איזאַאַק, דו הערסט – שלמה-„מלאך“ איז דאָ.

(דער יוד שטעהט בלייך, שמייכעלט, קען קיין וואָרט פון מויל נישט אַרויסברענגען).

זשאַק.

וואָס איז מיט דיר? דו דערקענסט מיך נישט? איך בין דאָך יעקב. דו געדענקסט – מיר האָבען אינאיינעם די פערד געפּאַשעט, און איין שטאַל גענעכטיגט.

„מלאך“.

(לאָזט אַראָב דעם קאָפּ, פערשעמט, שטאַמעלט):

איך ווייס נישט ווי אַזוי צו זאָגען.

זשאַק.

(לאַכט)

אײַך זאָגסטו מיר, „מלאך“, „מלאך“ „מלאך“, אײַך זאָגסטו מיר, (ער דערמאָהנט זיך פּלוצלונג אָן עפּעס, האַקט פּלוצלונג אין מיטען אָב).

„מלאך“.

(ווײַזט מיט די הענד אַרום)

דו ביזט היינט אַ גרויסער נגיד, איך, אײַך, דיר זאָגען דו.

זשאַק.

(לאַכט)

אַ פּיעל גרעסערער נגיד, ווי אייזיק מאיר אין דערהיים. אָ, קום אַהער, זעץ דיך! (שטעלט פאַר איהם דאָס פלעשעל מיט'ן גלעזעל) נו, ווי געהט עס דיר, „מלאך"? ביזט דו קיין אַמעריקאַ אַראָבגעקומען, — חאַ, חאַ, חאַ, „מלאך" איז דאָ! ווי לאַנג האָב איך דיך שוין נישט געזעהען (ער פערגעסט זיך)? געדענקסט, ווען מען האָט געפּאַשעט די פערד אויף די לאָנקעס, שבת נאָך מיטאָג דעם ווייסען באַלאַן, געדענקסט דעם ווייסען באַלאַן, ווען ער האָט זיך צובריקעוועט איבערן געסעל, די ווייבער זענען אַנטלאָפען. איז דאָס געוועזן אַ פערד! וואָס איז געוואָרען מיט איהם?

„מלאך".

(חאַפּט זיך אַרויס, פערגעסט זיך, דרייסטער):

געפאָהרען אויפ'ן קראַשעגוויצער מאַרק, האָט אַ פוס צובראָכען, גאָרנישט געהאָלפען, מען האָט איהם געמוזט פיהרען צום היצעל.

זשאַק.

צום היצעל! איי, איי, איז דאָס געוועזן אַ פערד? און וואָס איז געוואָרען פון דער קאָבילע?

„מלאך".

אויף צרות, — האָבען זי פערקויפט מרדכי'לע וואַסער-טרעגער, איי, האָט ער זי צו'הרג'עט, נישט צו פרעסען געגעבען. אַז איך האָב זי דערנאָך געזעהען אין גאַס, אויסגעמאָגערט מיט די לאָפּעטעס אַרויס, האָט עס מיר אַ שטאָך געגעבען אין הארץ, אָבער פון דעם זשרעביק

איז געוואָרען אַ לייט, איז דאָס אַ כלי אַרויסגעוואַקסען, זאָג איך דיר, ברודער (ער דערמאָהנט זיך אויך, און האַקט אָב אין מיטען, מיט געוויסע פערשעמונג).

זשאַק.

(וועלכער האָט זיך אויך אָן עפּעס דערמאָהנט, ענדערט דעם טאָן):

נו, עסט ר' משה! בלומעלע, געניסען זיי. עסט! (צו שלמה'ן) נאַ, טרינק, (גיסט איהם אָן) נו, ווי געהט עס דיר? ביסט דו אַהער געקומען קיין אַמעריקאַ?

„מלאך".

נישט גוט, נישט גוט, — איי, די באַהנען האָבען אונז די גאַנצע פרנסה אַוועקגענומען. די פערד געלעגט אין דר'ערד אַריין, דעם וואָגען צובראָכען, קיינעם נישט גוט, — און ר' משה, אַלע, און שיינדעלען, אַנ'אַלמנה, — יאָ, האָט מיר די פאָטאָגראַפיע מיטגעשיקט (ער נעמט אַרויס אַ פאָטאָגראַפיע אין אַ פאַפּיער איינגעוויקעלט) ווייז איהם, זאָגט זי, אפשר וועט ער זיך נאָך דערמאָהנען אָן מיר, — נור, ער איז היינט אַ גרויסער פריץ, זאָגט זי. איי נישט גוט, קיינעם נישט גוט, דער וועג איז שלעכט, ווינטערדיג.

זשאַק.

(בעטראַכט די פאָטאָגראַפיע)

איז דאָס שיינדעלע? אַנ'אַלטע יודענע געוואָרען, אַנ'אַלטע יורענע (קוקט זיך אין שפּיגעל און בעטראַכט זיך) און איך האָב אַלץ געמיינט, אַז זי איז נאָך אַ אַכטצעהן-יאָהריג מיידעל, ווי זי איז אין דערהיים געוועזן, און נייהט העמדער, און געהט יעדען שבת אין וואַלד שפּאַצירען. אַ שען מעדעלע געוועזן, אַ שען מיידעלע געוועזן, (ער דערמאָנט זיך, צו שלמה'ן) געדענקסט, שבת פאַרנאַכטען, ווען שיינדעלע האָט זיך אַוועקגעזעצט אין וואַלד הינטער'ן בוים מיט איהרע חבר'טאָרינס און האָט

געזונגען די ליעדער, אָדער בײַ חנה־שרה׳לען אין גאָרטען, געדענקסט, שלמה, שבת נאָכ׳ן מיטאָג, מיר האָבען געטאַנצט אַ וואַלציער, און שײַנדעלע האָט אָנגעפיהרט דעם טאַנץ; אַה, אַ שען מײדעלע. (ער דערמאָהנט זיך עפּעס און שמייכעלט. ווײַזענדיג אויף בלומה׳ן) און די מוהמע בלומעלע האָט געשריגען: שײַנדעלע, שײַנדעלע, אין שטוב אַרײַן, אין שטוב אַרײַן, אַזוי שפּעט וועסטו מיט די יונגעז אומגעהן, און מיר האָבען זיך בעהאַלטען.

„מלאך״.

(מיט אַ בעהאַלטענעם געלעכטער):

און ר׳ משה האָט אונז געיאָגט מיט׳ן שטעקען.

זשאַק.

(מיט פרייד)

ר׳ משה האָט אונז שטענדיג נאָכגעיאָגט מיט׳ן שטעקען. אײַ די שטעקענס. (לאַכען. ער דערמאָנט זיך ווידער, און כאַפּט זיך צוריק) נאַ, נאַ, זאָרג דיך נישט, שלמה, עס וועט אַלעס זײַן אָל־רײַטה, נור ניט אין די שאַפּ געהען, נור נישט קײן אַפּאָלעטער ווערען, די שאַפּ איז ווי אַ קבר, קוים פאַלסט דו אַרײַן אין איהר, ווערסטו פערפאַלען אויף דײַן לעבען לאַנג; דו מוזט טהון ווי איך האָב געטהון. איך וועל דיר געבען עפּעס געלד, און קויף דיר אײַן אַ ביסעל סחורה, און פּעדלע, ברודער, און פּעדלע און זעה דיך אַרויפצואַרבײַטען ווי איך האָב געטהון; נור נישט אין די שאַפּ אַרײַן, נור נישט קײן אַפּלעטער ווערען, ביזטו אַ פערפאַלענער אויפ׳ס לעבען לאַנג. (עס קומט אַרײַן מ. בענדעט, מען בעמערקט איהם נישט צוערשט, קלאַפּט מיט זײַן שווערען שטעקען.)

מ. בענדעט.

גוט מאָרגען.

זשאַק.

אַך, מ. בענדעט איז היער, דער מיסטער וועט עס אײַך אויך זאָגען (ווײַזט אויף די אַרומזיצענדע) דאָס זענען מײַנע לאַנדס־לײַט, מײַניגע (אויף שלמה׳ן) מײַן פּאַרטנער פון דער הײם, מיר האָבען אַמאָל בײַ דעם אַלטען יוד מיט דער יודינע פערד געפּאַשעט. אַ גרויסער אָקסען־סוחר געוועזען.

(בענדעט מאַכט אַן׳אונצופריעדענע גרימאַסע).

זשאַק.

שאַרט נישט, הײמישע מענשען, איך זאָג זײַ, זײַ זאָלען טהון דאָס וואָס איך האָב געטהון; פון וואַנען בין איך אַ נגיד געוואָרען? אַמעריקאַ איז אַ אָפּען לאַנד, אַז דו ווילט קענסטו אַלעס דערגרײכען. נור קאָפּיע דיך נישט אײַן אין די שאַפּ, פּעדלע, פּעדלע, און זעה דיך אַרויפצואַרבײַטען, ווי איך האָב געטהון...

(בענדעט מאַכט ווידער אַ גרימאַסע, די געזעלשאַפט קוקט מיט שרעק אויף בענדעט׳ן, ווי וואונדערנדיג זיך מיט זייערע בליקען צו זשאַק׳ן. דער לעצטער דערמאָנענדיג זיך אָן עפּעס, האַקט אָב אין מיטען).

בענדעט.

(צו דער געזעלשאַפט)

איהר דאַרפט דאַנקען דעם העררן פאַר זײַן וואָהלטהאַט. (ווײַזענדיג אויף זשאַק׳ן) דער מאַן איז אײנער דער בעקאַנטסטען און אײַנפלוס־רײַכסטען הערען פון דער געזעלשאַפט, און שפּריכט מיט אײַך ווי מיט זײַנס גלײַכען, אָפען, און זאָגט איהנען אַלס. איהר זענט דעם העררן דאַנק שולדיג, גרויסען דאַנק, זעהר גרויסען דאַנק...

(די געזעלשאַפט בײַם טיש ווערען פערווירט, קוקען מיט שרעק אויף זשאַק׳ן)

זשאַק.

אײַ, זענען דאָך הײמישע מענשען.

בענדעט.

מאַכט ניכטס, לאַנדסלײַט, דאָס וואר פאַר דרײַסיג יאָהרען, און די יוגענד, און די קינדהײַט האָבען וויר אַלע געהאַט פרײַנדע, אָבער הײַטע זינד זי מיסטער זשאַק לעוו, די גאַנצע וועלט קען זי, איינער דער פײַנסטען מיטגליעדער די געמײַנדע איזראַאילס אין דיעזער שטאָדט, זי מוזען איהרען אָרט קענען, יאַוואָהל, זינד דעם העררן גרויסען דאַנק שולדיג, ווען ער שפּריכט זאָ מיט איהנען.

(די געזעלשאַפט קוקען זיך אָן ווי שולדיג, „מלאך" איז שוין גרייט צו אַנטלויפען, ער האָט זיך אויפגעשטעלט)

זשאַק.

(האַלב פערשעמט)

אײַ, זעגען דאָך הײמישע מענשען.

בענדעט.

מאַכט ניכטס, מאַכט ניכטס, (צו דער געזעלשאַפט) יעצט ווערדען זי זאָ פרײַנדליך זײַן און אונז אַלײַן לאָסען, וויר האָבען עפּעס צו בעשפּרעכען.

(ר׳ משה, בלומעלע, „מלאך" הויבען זיך אויף)

זשאַק.

זײַט אַזוי פרײַנדליך געהט אַבסטערס, דאָרט איז מײַן שוואָגער, איזאַאַק, מײַן פאַרטנער. (ער שרײַט אַרויף) איזאַאַק, גיעב ר׳ משה׳ן מיט בלומעלען נײַע רעק פון אונזערע סטאָרס, און מלאכ׳ן מאַך פאַר אַ אַמעריקאַנער, העררסט פאַר אַ גאַנצען אַמעריקאַנער, און בלומעלען לאָז ברענגען אַ העט, העררסט, אַ העט, (ער שיקט זיי אַרויף אַבסטערס) געהטס אַרויף, געהטס אַרויף, אויבען האָבען מיר אונזער סטאָר, איהר וועט זיך אויסטהון דעם „גרינעס" און אָנטהון זיך דעם „אַמעריקאַנער".

בענדעט.

(ווענדענדיג זיך צו דער געזעלשאַפט, וועלכע געהען אַרויף אַבסטערס, און קוקען זיך מיט שרעק אום)

זעהען זי וואָס דער הערר טהוט פער איהנען, עס ווירד אין די צײַטונגען קומען. דאַנקען זי דעם העררן, דאַנקען זי, זי זינד דעם העררן גרויסען דאַנק שולדיג.

זשאַק.

אײַ, לאָזט געמאַך, הײמישע מענשען. (צו דער געזעלשאַפט) געהט אַרויף, ר׳ משה, געהט, געהט.

ר׳ משה.

(צו די איבעריגע אַרויפגעהענדיג)

מוז אודאי אַ גרויסער פריץ זײַן, ער בײַזערט זיך אַזוי.

(געהען אַרויף)

בענדעט.

(זשאַק׳ן)

זי מוזען דאָך שוין איהרען אָרט קענען, דאַרפען זיך דאָך נישט אַוועקזעצען מיט ערשטע בעסטע און אַלעם צו ערצעהלען, זי דאַרפען דאָך נישט פערגעסען וואָס פאַר שריט זי געהען טהון, זי פערבינדען זיך מיט די פאַמיליע קעניגסשטײַן, דעם קאַנטאָר קעניגשטײַנ׳ס שוועסטער, זי הײַראַטהען דאָס געבילדעטע מעדכען. זי דאַרפען שוין וויסען ווי זיך צו האַלטען, — וואָס דענקען זי?

זשאַק.

[נאָכדענקענדיג, נאָך אַ קלײנער פּויזע]

ווײסט איהר וואָס, מיסטער בענדעט, איך האָב מיר די זאַך איבערגעלאָזט, (שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ) איך האָב מורא, עס איז נישט פאַר מיר.

בענדעט.

וואָס מיינען זי?

זשאַק.

איך מיין דעם שידוך מיט דעם קאַנטאָרס שוועסטער איז נישט פאַר מיר; זי איז אַ געבילדעטע, שפּיעלט פּיאַנאָ, איך, איך זאָג אייך אָפען, איך בין אַ גראָבער יונג, עס וועט זיי נישט גוט זיין מיט מיר און מיר מיט זיי, איך האָב מורא.

בענדעט.

און דאָס זאָגען זי יעצט, ווען אַלעס שוין אַזוי נאָהע איז, וואָס דענקען זי? דאָס זאָלטען זי זיך דאָך פריהער איבערלעגען (האַקט איבער) איבעריגענס, האָבען זי רעכט, ווען זי האָבען נישט דעם מוט, טהון זי עס נישט. זי האָבען פיליכט רעכט, זי זינד נישט פאַר דיזע פאַמיליע (האַקט איבער. פּויזע) טון, וויל איך איהנען איינס נור פרעגען: ווען זי זענען געוועזען אַ אַפּרעטער, וואָס וואָלטען זי געטהון, ווען זי העטען נישט דעם מוט געהאַט, דעם ערשטען סטאָר צו עפענען, זי ווערדען נאָך אַפּרעטער ביז היינט צו טאָג — וואָס?

זשאַק.

(נאָכדענקענדיג)

יעס, דאָס איז שוין וואָהר, ווען איך וואָלט נישט דעם מוט געהאַט דעם ערשטען סטאָר צו עפענען, וואָלט איך נאָך ביזן היינטיגען טאָג געוועזען אין שאָפּ, דאָס האָט זי עליה השלום אויך געזאָגט.

בענדעט.

זעהען זי, דער מענש מוז ניע זיין מוט פערלירען, מוז אימער

פאָרוועררטס געהען, דאַן קענען זי צו אַלעם דערגרייכען. און וואָרום רעדען נישט? זי זינד היינט צו טאַגע איינער דער פראָמינענטסטען ביזנעסמאַן אין דאַון־טאַון. איהרע גאַבע אויף דעם האָספּיטאַל, דאָס בעט, וואָס זי האָבען נאָך איהר זעליגע פרוי פערשריבען, זינד איבעראַל בעקאַנט... מען קען זי איבעראַל, וואָרום זאָלען זי דעם מוט נישט האָבען דעם שריט צו מאַכען? זי זאָגען — זי זינד נישט געבילדעט, — וועל, ווער פון אונז איז יאָ געבילדעט נעבען מיסעס קעניגסשטיין, קיינער פון אונז איז נישט נעבען איהר געבילדעט, איהר פּיאַנאָ שפּיעלען, איהר פראַנצויזיש רעדען — איז אין קאַטיטש געוועזען, אָבער זי זינד אויך גאָר נישט אַזוי אונוויסענד. מיסעס קעניגסשטיין זאַגטע צום קאַנטאָר, נאָך אייער ערשטען בעזוך: „רודאָלף, עס לאָזט זיך מיט דעם הערן שען אונטערהאַלטען". זעהען זי, נו, זעלבסטפערשטענדליך מוז מען זיך וויסען ווי צו האַלטען, אַזוי זיך אַוועקצוזעצען מיט איהנ׳ס לאַנדס־לייט, און מיט דעם ערשטען בעסטען „גרינעם", וועלכער איז ערשט פון שיף אַראָבגעקומען און איהם אַלעס צו פערצעהלען, אַוודאי איז עס נישט קיין האַלטען, מיסעס קעניגסשטיין זאָל נור דערפון ניכט געוואָהר ווערען. זי ווילען אונטערשטיצען איהרע „לאַנדס־לייט" — דאָס פערשטעה איך, אָבער מאַכט מען דאָס אין די עפענטליכקייט; מען שיקט אַ טשעק אין אָרדען פיר עמיגריישען אַריין, דאַן קומט עס אין די צייטונגען, איהר נאָמען איז געדרוקט, און די גאַנצע וועלט ווייסט דערפון, אָבער ביי איהנען, דאָ, אַוועקצוזעצען זיך ביי איין טיש, און פערצעהלען זיין לעבענס־געשיכטע, שעמען זי זיך!

זשאַק.

מיסטער בענדעט, לאָז מיך אייך זאָגען דעם אמת, מיין האַרץ שרעקט זיך, איך האָב מורא, איך קריך צו הויך. מיסטער בענדעט, איי וויל יאָ טעל, האָט איהר געזעהען דאָ דעם אַלטען יוד ביים טיש מיט דער יודינע? — ביי זיי בין איך געוועזען אַ פערדס־יונג און אַט דער יוד האָט מיט מיר אינאיינעם די פערד אָנגעטריבען, נישט קיין טאַטען, נישט קיין

מאמען נעהאט, האט מיך דער יוד צו זיך צוגענומען, האט מיך נעהאלמען בײַ זיך; אט דאס בין איך פון דער היים, נישט קײן צײַט נעהאט לעזען זיך לערנען, שרײַבען זיך לערנען: איך בין א גראבער יונג, ביסטער בענדעט.

בענדעס.

(האקט איהם איבער):

איך פרעג אײַך נילט, ווער איהר זענט געווען אין דער היים, איך קען אײַך, ווער איהר זענט דא; קײנער זענען מיר נילט געווען קײנע פריצים, פאר וואהלטאג קומט מען נישט אראב קײן אמעריקא. נור ווער דארפט אײַך וויסען, ווער און וואס איהר זענט געווען אין דער היים. אלעס איבערגעלאזט אויף יענער זײַט ים, דער ים וואשט אלעס אב פון אונזערע קעפ, דא, ווערען מיר נײַע געבוירען, דא זענט איהר מיסטער זשאק לעוו, איהר פערשטעהט וואס דאס איז? דרײַסיג הײַזער אין שטאדט, צווײַ גרויסע סטארס, דער אמעריקאנער נעהט פאר דעם געוועזענעם גארנישט. ער קוקט וואס ער איז: (אין דער שטיל) איהר קענט נילט לעזען אין שרײַבען, נעהמט מען א לעהרער און מען לערנט זיך אויס; (העכער) אנדערע שרײַבען און לעזען פאר אײַך און פערטענדרען אײַערע ביזנעס און זענען נישט ווערט, וואס אײן שטויב מעבעל פון אײַער הויז איז ווערט. און איהר פערצעהלט מיר אלעס וואס איז געווען מיט אײַך, שען וואלט איהר אויסגעזעהען, ווען איהר וואלט אזוי געקוקט פון אנהויב אן, האט איהר אויך נעדארפט ווערען א פוהרמאן, ווײַל איהר זענט געווען אין דער היים א פוהרמאן.

(א לענגערע פויזע)

(זשאק דרעהט זיך איבער דעם אטים ארום און קלערט נאך)

בענדעט.

(נאך א קלײנער ווײַלע)

עס איז שוין צײַט, איהר זאלט אײַך די נארישקײַטען פון קאפ

ארויסשלאגען (פויזע) איך האב אײַנענטליך באלד שוין פערגעסען צו וואס איך בין געקומען. וועל, מיסעס קעניגסשטײַן, וויל אוועגרם מיט אײַך אין אפערא געהן, טאטריציני זינגט הײַנט, האט איהר נישט א בריעף ערהאלטען? זי האט אײַך געשריבען.

זשאק.

יעס, (נעהמט איהם ארויס פון בוזעם-קעשענע) כ'האב איהם נאך נישט געלעזען.

בענדעס.

האט נישט קײן מורא, איהר וועט שוין ווערען געבילדעט. דער וואס קומט נור אפילו אין ווײַטע בעריהרונג מיט מיסעס קעניגסשטײַן, מיט די פאמיליע קעניגסשטײַן, ווערט געבילדעט, (ער פערוואַרפט דעם קאפ קאקעטיש) זאל איך שוין אזא יאהר האבען, וואס פאר א הויז עס וועט בײַ אײַך זײַן נאך דער האלצײַט מיט מיסעס קעניגסשטײַן, אימער מוזיק, עספאנגס-אווענדע, די בלום דער געזעלשאפט וועט דא פערקעהרען, זי וועט איהנען אײַן הויז אײַנריכטען, עס ווירד דאס פראמינענטסטע הויז ווערען, דער ראווערענט פון טעמפעל וועט פערקעהרען, ערצטע, לויר'ס מאמע, ווי עס פאסט איהנען נאך איהר פערמעגענס; פארלטען זי נישט, אין אזעלכער געזעלשאפט ווערט מען שוין געבילדעט, אין בעריהרונג מיט אזעלכע פראמינענטע הערען — דאס בילדעט אוים; נור מוט, נישט דעם קאפ פערליערען, זאגען זי זיך, זי זינר זשאק לעווי, זי זינר ווערט. נו, מאכען זי עס שנעלער, האבען זי דא עטוואס אנשטענדיגעם אנצוציהען: פראק, צילינדער-הוט, מיסעס קעניגסשטײַן וועט ווארטען אויף אונז, ווי ווערדען פריהער דינירען אין אסטער האטעל.

זשאק.

(נעהמט ארוים דעם פראק מיט'ן צילינדער פון שאנק און זאגט צו זיך)

אײַ, דאס הארץ לאזט מיך נישט, אײַ דאס הארץ זאגט מיר נישט

גוטעם אָן (ער וויזט דעם פראַק בענדרעט'ן).

בענדרעט.

(בעטראַכט עס)

אָל רײַט, אין ווײַסע זײַדענע וועסטע דערצו, — מיסעס קעניגסשטײַן וועט זײַן אין באַל-קלײַד, פּראָמינענטע פאָרשטעלונג.

זשאַק.

(נעהמט אַרויס די ווײַסע וועסט און ווײַזט זי בענדרעט'ן, — זאָגט צו זיך)

אײַ, דאָס האַרץ זאָגט מיר — שטופּ דיך נישט, קריך נישט, עס איז נישט דײַן אָרט.

בענדרעט.

(בעטראַכט עס)

וועל, וועל, — דאָס איז אָל רײַט, טיעפען גאָרס, — פּערל קנעפּ

זשאַק.

יעס, טיעפען גאָרס, פּערל-קנעפּ, — דאָס האַרץ הײַסט נישט, דאָס האַרץ זאָגט נישט גוטעס אָן.

איזאַאַק.

קומט אַראָב אַבסטערס, אויף די טרעפּ האָט ער שוין בעמערקט, ווי זשאַק ווײַזט בענדרעט'ן די זאַכען, שמײכעלט איראָניש, זשאַק בעמערקט איהם צום סוף, ווערט פערשעמט, ער האַלט דעם צילינדער מיט די וועסט, און ווײַסט נישט וואָס צו טהאָן.

(אַ פּײַנליכע פּויזע)

איזאַאַק.

(וואַרפט אַ בליק אויף בענדרעט'ן)

וואו אהין נעהסט דו דאָס, אין פראַק, אין צילינדער-הוט?

זשאַק.

אַ, דו ביזט עס, איזאַאַק, (אין פערלעגענהײַט) קענסט נישט מיסטער בענדרעט, מײַן שוואָגער, מײַן פּאַרטנער.

איזאַאַק.

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ, בעטראַכט אַמאָל בענדרעט'ן אַמאָל זשאַק'ן)

אײַ ניו, אײַ ניו. (שטילע פּויזע, ער געהט צו און נעהמ [illegible] הוט אין האַנד אַרײַן, און קוקט אויף זשאַק'ן).

זשאַק.

(פּײַנליך)

וואָס שמײכעלסטו?

איזאַאַק.

גאָרנישט, גאָרנישט.

(ווידער אַ פּײַנליכע פּויזע)

זשאַק.

(פערלעגען)

איך געה מיט מיסטער בענדרעט אין די אָפּערא אַרײַן, מען זינגט דאָרט, אַ גרויסער זינגער, ווי הײסט ער?

בענדעט.

(וועלכער האט די גאנצע צייט זיך געהאלטען צוריקגעצויגען, פעררייבט ושאקן)

א ווינגערין, טאטריצינא.

ושאק.

טאטריצינא.

איזאאק.

אך ניו, אך ניו... טאטריצינא.

(ושאק, פרובט זיך איבערצוטהון, ווארפט אויף זיך מיט פערדרוס ארויף די וועסט און פראק. הינטער איזאאק איראניש שמייכעל, רעדט קיין ווארט נישט, נור קוקט אויף איהם. פון אבסעטערם קומען ארויב ר' משה און בלומעלע, אמעריקאניש אנגעטהאן. בלומעלע אין א ברייטען העט, ר' משה אין א קורצען ראק, און א קאפעלוש, הינטער זיי „מלאך" אין א שרעקליכען אמעריקאנישען אנצוג מיט קאנטען. די מלבושים קליידען זיי נישט, נישט צו דער מאס, ארויסגעווארפען, און זעהען אויס ווי פערשטעלטע.)

ר' משה.

(נעכטענדיג פאראוים, ווערט פערלוירען אין די ברייטע הויזן.)

וואס אמעריקא מאכט, נא דיר, בין איך גאר מיט מיין אלטער אויף דער עלטער גאנצע דייטשען געווארען.

איזאאק.

(קוקט אויף ושאק'ן, ענטפערט ר' משה'ן)

נישט איהר בלויז, נישט איהר בלויז, ער (ווייזט אויף ושאק'ן) אויך.

(ושאק לאזט פאלען דעם קאפ.)

די פארהאנג פאלט אין דער פיינליכער פויזע.

ווינקעל גרופע
WINKEL GROUPE

צווייטער אקט.

יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט ביבליאטעק און ארכיוו
YIDDISH SCIENTIFIC INSTITUTE
NEW YORK

אַ גרויסער צימער אין זשאַקס וואוינונג. פּראָסטע בעל-הבית'ישע, אָבער שטאַרקע מעבעל-שטיקער. צוויי יודישע ברייטע שרענק, געזונטער דעמבאָווער טיש, אַלעס אין שטוב איז איינגעאָרדענט מאַסיוו. איבערן צימער דרעהט זיך זשאַק אָהן ראָק און בעפעהלט די דיענסט, וועלכע האַלט אַ בוקעט בלומען אין האַנד, אַז זי זאָל עס אַוועקשטעלען אויף אַ שראַנק. קוקט און בעטראַכט, אויב עס איז גוט. עס געפעהלט איהם נישט, נעהמט דעם בוקעט אַראָב און שטעלט איהם אַוועק אויפ'ן טיש; בעטראַכט, שלאָגט זיך אין דער דעה, אויב עס איז גוט. חאַפּט ווידער די בלומען אין האַנד, די דיענסט ברענגט אַריין דאָס זילבערן געפעס, לעגט עס אַוועק אויף אַ פּאָרצעלאַן-טישעל. זשאַק רופט צו איהר: אַלעס, אַלעס. די דיענסט ברענגט, גאָך און שיט עס אויס (די דיענסט אָב) ער צושאַרט עס, אַז עס זאָל מעהר אויסזעהן און קוקט זיך דערנאָך אום, אויב עס זעהט לייטיש אויס. דורכגעהענדיג פאַלט זיין בליק אויף דעם פּאָרטרעט פון זיין געשטאָרבען ווייב; שטעלט זיך אָב דערפאַר מיט די בלומען אין דער האַנד, פערגעסט זיך פון אַלעס, מאַכט אַ שמערצליכע גרימאַסע, קוקט זיך אום, אויב קיינער הערט נישט, טרעט אַ טראָט נעהנטער צו דער פאָטאָגראַפיע, רעדט צו איהר, ווי צו אַ לעבעדיגען מענשען:

דבורה, דבורה, זיי מיר מוחל (קוקט זיך ערשראָקען אום, בייסט די נעגעל) און וואָס קען איך טהון? איך האָב נישט געוואָלט, אַז דו זאָלסט שטאַרבען, מיר וואָלטען נאָך היינט געלעבט אין פריידען, חאָטש קיין קינדער, איך האָב קיינעם נישט בעדאַרפט, און וואָס זאָל איך טהון? איך בין דאָך נאָך אַ יונגערמאַן. דבורה, (ער דערשרעקט זיך און קוקט זיך מיט אימפּעט אום). ווער איז דאָרט צו אַלדי שוואַרץ-יאָהר? (צום בילד מיט אַ

געוויסען געבייזער) איך האָב נישט געוואָלט, אַז דו זאָלסט שטאַרבען, און אַלײן אַרײַן און אַרוים קאָן איך ניט, און דאָ איז נישטאָ קײנער, וועמען איך זאָל אַ וואָרט פערטרויען, דײַן ברודער געהט אַרום מיט אַ לאַנגער נאָז, מיט אַ לאַנגער נאָז געהט ער אַרום אויף מיר, ווי איך וואָלט אַ מענש געהרג'עט און וואָס זאָל איך (ער קוקט זיך אום און דערזעהט זײַן שוואָגער איזאַק, וועלכער שטעהט שוין אַ היבשע ווײַלע בײַ דער שוועל פון טהיר און הערט זיך אײַן) יאָ, איזאַק, דו ביזט דאָ? איך האָב דיר גאָרנישט געזעהן.

איזאַק.

(עקסטאַז)

דו ביזט בײז, זעה איך, — וואָס האָסטו געשיקט נאָך מיר?

זשאַק.

איך האָב געשיקט נאָך דיר, איך האָב געשיקט נאָך דיר. (ער געהט נעהענטער צו צו איהם) זאָג, איזאַק (ווייך, בעטענדיג), פאַר וואָס ביזטו אַזוי פערפרעמדט געוואָרען צו מיר? זאָג.

איזאַק.

דו רעדסט דיך אײַן, איך בין נישט פרעמד געוואָרען צו דיר.

זשאַק.

יאָ, איזאַק, דו שווײַגסט, דו רעדסט נישט צו מיר, קוקסט מיך אָן פון דערווײַטענס און שמײכעלסט (ווײכער). מיר זענען דאָך אײנאײנציגע צוואַנציג יאָהר געוועזען, איך מײן, דו ווײסט וואָס איך וויל, (אָפען האַלב שרויס) איך האָב דאָך נישט קײנעם אַחוץ דיר, זײַ אַזוי צו מיר ווי דו ביזט געוועזען, ווען זי עליה השלום האָט געלעבט, איך האָב דאָך דאָ קײנעם נישט, זײַ נאָר.

איזאַק.

(אויפגערעגט)

וואָס ווילסטו? וואָס ווילסטו?

זשאַק.

זי, איך מײן, זײַ נאָר, פערבעט הײַנט דאָ איהר פאַמיליע, זײ וועלען קומען צום בעזוך, דער קאַנטאָר און איהר מאַנטע, דו פערשטעהסט, וועלען זײ דאָ האָבען בעזוך. האָט זי אײַנגעלאַדענט די פאַמיליע דאָ אַהער צו מיר, דו ווײסט...

איזאַק.

וואָס, ביזט שוין דען מיט איהר אַ חתן געוואָרען?

זשאַק.

(פערשעמט)

יאָ, עס האַלט פאַר דער חתונה.

איזאַק.

(ברומט)

הום, הום, — אַזוי ווײַט האַלט עס שוין?

זשאַק.

איהר פאַמיליע וויל זיך בעקענען מיט מײַן פאַמיליע, האָט זי דאָ אײַנגעלאַדענט, עס הײסט, איך האָב אײַנגעלאַדענט איהר פאַמיליע צו מיר, צו בעזוך הײסט עס.

אַיזאַאַק.

(וויפּצט)

און וואָס ווילסטו פון מיר ?

זשאַק.

איך האָב דאָך קיינעם נישט פון מיין צד, איך מיין, איך בין דאָך אַליין.

אַיזאַאַק.

ווילסטו, אַז איך זאָל דאָ אויך אַהער קומען ? דאָ מיט זיי ?

זשאַק.

(שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ)

איך האָב דאָך קיינעם נישט.

אַיזאַאַק.

ביזט משוגע ! איך מיט זיי ? איך דאַנק דיר, כ׳האָב מורא, איך וועל זיך ניט קאָנען בענעהמען צווישען דייטשען ; דו האָסט דיך שוין אויסגעלערנט.

זשאַק.

פאַרוואָס ווילסטו נישט קומען ? דיר געפעלט נישט, וואָס איך נעה חתונה האָבען ?

צענטראלע יידישע ביבליאטע
און פרעסע ארכיוו

אַיזאַאַק.

ניין, ניט דאָס.

זשאַק.

נור וואָס דען ?

אַיזאַאַק.

מיר געפעלט דער שידוך נישט, עס איז נישט קיין שידוך פאַר דיר, דו פערדרעהסט זיך אַ קאָפּ, זיי וועט נישט גוט זיין מיט דיר און דיר — מיט זיי.

זשאַק.

אַזוי מיינסטו ?

אַיזאַאַק.

עס זענען נישט אונזערע לייט, מיר זענען פּראָסטע מענשען, מיר זענען געוועהנט צו היימישע מענשען, האָבען אינאיינעם געאַרבייט. איך, דו, מיין שוועסטער, עליה־השלום, מיר האָבען דאָס אַלעס צוזאַמען געברענגט, מיר זענען פּראָסטע מענשען. דאָס איז ניט אונזערס אַ מענש, וועסט דיך צווישען זיי פיהלען פרעמד. עס וועט דיר נישט גוט זיין מיט זיי ; אונז אַלע מיט זיי, און זיי מיט אונז אויך נישט ; עס זענען נישט אונזערע לייט, מיר זענען פּראָסטע מענשען, פּראָסטע מענשען...

זשאַק.

אָבער לאָז דיר אַ גוט יאָהר, וואָס רעדסטו, דאָס זענען דייטשען, פיינע מענשען, איידעלקייט... פּראָמינענט. זייער בעהאַנדלונג, זייער בענעהמונג, אַז דו שטעהסט, עפענסט אויף דאָס מויל און ווייסט נישט וואָס צו רייד ען, אַז די מיס קעניגסשטיין געהט צו צו מיר און לערנט מיך און זאָגט מיר, ווי איך זאָל מיך האַלטען, און ווייזט מיר (ער מאַכט

אַ גראַציעזע בעוועגונג, עס געלינגט איהם נישט) און נעהמט מיך ביים לאַץ אָן און זאָגט מיר עפּיס, דאַכט זיך דיר, אַז דו מיט דיינע הייזער, מיט דיינע סטאָרס, מיט דיין גאַנץ פערמעגענס, ביזטו אַ נאַרנישט געגען איהר. אַזאַ רעדען, אַזאַ בענעהמען, אַז דו לאָזט דעם קאָפּ אַראָב, און ווערסט פערשעמט; דאָס זענען פיינע, איידעלע, אַריסטאָקראַטישע מענשען.

איזאַאַק.

אַזוי, אַזוי, איז דאָס אַלעס! אַ וואַ, אַ וואַ!

זשאַק.

וואָס רעדסטו, דאָקטוירים, לויר'ס סאַמע, זאָלסט זעהען אַ חיו, און דער קאַנטאָר, ווי מען רעדט פון מוזיק, און נאָך, און דאָ איז אַזוי פיעל ליכט דאָ, (זשאַק ווייזט מיט דער האַנד) און דאָ אויבען זיצט דער קאָנטאָר און דאָ אַרום די גאַנצע געזעלשאַפט און מען רעדט, איך זאָג דיר דעם אמת, מענסט לאַכען, איך בין דאָך עפּיס אַ מענש אַ ביזנעס־מאַן, און ביי זיי, ווערסטו ווי אַ קליינער בוי, און אַז די מיס דערנעהנט זיך, דאַכט זיך דיר, אַז דו ביזט דער פערדס־יונג פון דער היים נעבען איהר. דאָס זענען איידעלע מענשען, אַריסטאָקראַטען. מיר זענען געגען זיי פערדס־יונגען, גראָבע יונגען, יעס, יעס.

איזאַאַק.

נו, נו, מען דאַרף דיך פון דיין משוגעת אויסצוהיילען. איך האָב עפּעס פאַר דיר, וואָס וועט דיך פון דיין קרענק אויסהיילען.

זשאַק.

וואָס אַזעלכעס?

איזאַאַק.

דאָס וועסטו שפּעטער געוואָהר ווערען (עס הערט זיך קלינגען). נאַ, דיינע דייטשען קומען אודאי אָן צו געהן, (זשאַק ווערט אונרוהיג, מאַכט עפּעס מיט די אויגען אַראָב, וויל זיך אַרויסוואַרפען.)

זשאַק.

עקסיוז, (וויל אַב אין צווייטען צימער.)

איזאַאַק.

(שריט נאָך)

אין פּראַק, אין פּראַק, (ער דערמאָהנט זיך אָן עפּעס) קום נאָר אַהער. זשאַק געהט צו.

זשאַק.

וואָס איז? (איזאַאַק נעהמט אַראָב דער שוועס מערס פאָטאָגראַפיע וואָס הענגט אויף דער וואַנד, און גיט זי זשאַק'ן)

איזאַאַק.

נאַ טראָג דאָס מיט אַריין, לאָז זי נאָך נישט זעהען די דייטשען. (אַב צו דער טהיר)

זשאַק.

(נעהמט די פאָטאָגראַפיע און נאָך אַ קליינע פויזע נאַכדענקען ווערט ער פערשוואונדען.)

איזאאק אבגעהענדיג עפענט אויף די טהיר, לאזט אריין.

עס קומען אריין דער קאנטאר קעניגסשטיין מיט זיין שוועסטער מיסעס לואיזא קעניגסשטיין און בענדעט. דער קאנטאר איין עלטערער יונגעל א נידריגער, קורצע דינע פיס, לאנגע ווייסע לאקען, געשווירען ווייס בערדעל, רעדט האלב דייטש, אויסגעצויגען, מיט א הויל קול, ווי ער וואלט יעדעס מאל זיין שטימע אבגעשטעלט; קוקט זיך פערוואונדערט ארום און ערווארט פון יעדען בליק פערוואונדערונג אויף זיך; אין צילינדער און שירם. זיין שוועסטער די מיסעס קעניגסשטיין איז א הויכע פרייליך; דאס געזיכט שוין עטוואס געעלטערט, דאך נאך געגעוויסע שפורען פון יוגענד. די האהר פערקעמט הויך, אויפ'ן שטערן; זי טראגט טונקלען וויזיטען-קאסטיום מיט א ווייסען קראגען, לאנגע הענד, מיט וועלכע זי פלעגט יעדעס מאל, מיט די דארע ווייסע פינגער, געפוצטע נעגעל; דעם מויל פערשטעלען און קוקען אין א זייט מיט חשד, דאס איז ווען קיינער זעהט נישט, זאנסט געגען יעדען איז זי ליעבענסווירדיג, מיט דעם בעקאנטען אויסגעלערנטען שמייכעלע אויף די ליפען, עס בעמערקט קיינער נישט, קוקט זי טרויעריג בייז אויפ'ן קאנטאר, אבער אין געגענווארט פון אנדערע, רעדט זי צו איהם מיט א ביסעל איבערגעטריבענע ליעבע.

קאנטאר.

גוטען טאג! (נעהמט נישט דעם צילינדער-הוט אראב, מיט'ן שירעם אין האנד, קוקט פערוואונדערט אויף בענדעט'ן, וועלכער לאזט איהם אן ווערטער אריין. קוקט מיט א דורכדרינגליכען בליק אויף די מיסעס קעניגסשטיין, ווארפט דאן א לעכעלן בליק אויף בענדעט'ן, וועלכער שמייכעלט צו איהם און גריסט איהם. איזאאק אבער נעהט ארויס אהן ווערטער. דער קאנטאר קוקט אן בענדעט'ן), ווער איז דאס?

בענדעט.

זיין פארטנער, געוועזענער ... (די מיסעס ווינקט דאן צו בענדעט'ן, ווי עס

וואלט געהייסען, אז ער זאל איהם בערוהיגען, און אוועק זיך זעצען. בענדעט טהוט דאס, רוקט ארויס א שטוהל פאר דעם קאנטאר, וועלכער נעהמט דעם צילינדער-הוט זעהר פארזיכטיג פון קאפ אראב, און גיט איהם איבער מיט דעם שירם בענדעט'ן. קוקט זיך ארום).

קאנטאר.

וואו איז דאס הערר לעווי, וויר האבען דאך אונזער וויזיט אנגעזאגט.

מיסעס קעניגסשטיין.

(עטוואס פערדריסליך אין טאן)

נאר נישט אויפגערעגט, ווען איך ביטען דארף, ווירד וואהרשיינליך באלד קומען.

(זי קוקט אן בענדעט'ן)

בענדעט.

זאגלייך קאנטאר, (געהט אריין אין צווייטען טהיר, נאך מיסעס לעווי).

קאנטאר.

(קוקט זיך אום)

וואס אנבעטרעפט די איינריכטונג פון דעם מיסטער לעווים הויז נא, נא, אונד די טאנטע ראזאליע איז אזוי אויפפאסענד אונד דער אנקעל, שוועסטער, דו מוזט, איך מיין, דער הער לעווי איז נישט אזוי פארזיכטיג...

מיסעס קעניגסשטיין.

נאר אהנע קריטיקיזם, ווען איך ביטען דארף, און אלעס איבעריגע לאז אויף מיר, און וואס אנבעטרעפט די טאנטע ראזאליע, זי ווירד היער... דאס איז שוין מיינע זאכע, איך ביטע דיך (דערזעהט דעם הערר

לעווי, וועלכער קומט אריין מיט בענדעט'ן. זשאק איז אנגעטהון אין א שרעקליכען חַסען קראוואט מיט רויטע בלימעלעך אין שלום-ראק, האלט אויך א צילינדער אין דער האנד, א ביסעל אונזיכער) אך מיסטער לעווי, גוטען טאג! זי האבען אונז וואהרשיינליך נישט ערוואַרטעט, (ליעבליך) און וויר האבען דאך דעם וויזיט אנגזאגט. נו, ווי געהט עס איהנען? (זי געהט צו צו איהם, מיסטער לעווי האלט זיך פון דערווייטענס, מיט שרעקענדען כבוד.) אך, וואס פיר איינע קראוואטע!

קאנטאר.

גוטען טאג, הערר לעווי! ווי געהט עס איהנען?

זשאק.

(שאקעלט מיט'ן קאפ, שטאמעלט)

גוטען טאג, גוט יאהר (גיט איהם די האנד)

בענדעט.

(זאגט צום קאנטאר)

דער הערר לעווי האט נאך געהאט איינינעם צו בעשטעלען, אז א מענש איז אליין. (ער רעדט מיט'ן קאנטאר, ווייזענדיג אויף מיסטער לעווי)

(מ. לעווי און מיסעס קעניגסשטיין רעדען בעזאמען.)

מיסטער קעניגסשטיין.

(ליעבליך)

די קראוואטע נעהט איהן נישט, זשאק, (שאקעלט מיט'ן קאפ) נו, נו.

זשאק.

(שמייכלענדיג מיט כבוד)

איך האב געמיינט, אז אין די קראוואטע, וועל איך... (ער ענדיגט

ניסט דעם זאך)

ס. קעניגסשטיין.

(מיט א ליעבליכען שמייכעל)

נו, נו, שוין גוט, וויר וועלען איהנען איינע אנדערע אנשאפען. (ענדערט דעם טאן) זי האבען אונזערע פאמיליע צו איהנען איינגעלאדענט, די טאנטע ראזאליע, דעם אנקעל מאריטץ, זי ווירדען וואהרשיינליך באלד קומען, נון, וואו האבען זי זיך פארגעגרייט, איך בין פריהער געקומען, איך וויל איהן בּהילפיג זיין, זעהען אבער זי האבען אלץ אין ארדנונג, זי פערשטעהען, די טאנטע, זענען אזעלכע פראמינענטע מענשען און זי קוקט זיך אויף אלעם ארום. אבער עס זעהט פיין אוים. (זי דערזעהט דאס אויסגעלעגטע זילבער.) צו וואס האבען זי דאס זילבער דא אויסגעלעגט? דאס קומט נישט דא אהער, מיט זילבער דארף מען זיך נישט צו רעפּרעזענטירען, דאס קומט אין דיינינג רוים, צום עסען.

זשאק.

(שמייכעלט מיט כבוד)

איך האב געמיינט זילבער — איך וועל אויסלעגען, עס וועט אזוי שען זיין. (ער ווערט פערשעמט)

ס. קעניגסשטיין.

טראגען זי דאס אין דיינינג רוים אריין. (זשאק טראגט דאס זילבער אין דיינינג רוים אריין)

דער קאנטאר.

(ביים טיש צו דער שוועסטער)

דו וועסט א שווערע אויפגאבע האבען, שוועסטער, אין דעם הויז

היער פערנונפט און שענהייט אריינצוברענגען.

מיסעס קעניגסשטיין.

(מאכט צו איהם מיט דער האנד)

העט שוין גוט זיין (זי רופט צו זשאק'ן אין צווייטען צימער) קאן מאן מיטקומען, איך וויל דאס דיינינג רום זעהען (געהט אריין אין דעם צווייטען צימער צו זשאק'ן)

דער קאנטאר.

(צו בענרעט'ן)

דער הערר לעווי ווירד עס דאך אמווענינגסטען וויסען ווי צו שעטצען, ווי צו אכטען — וואס?

בענרעט.

דער הערר לעווי לאזט זיך לערנען, ווייזען, ער איז אזוי דאנקבאר.

דער קאנטאר.

איך ווילס גלויבען, איך ווילס האפען.

מיסעס קעניגסשטיין.

(קומט צוריק אריין מיט זשאק'ן)

האט זשאק א פיינעם דיינינג רום, ברודער, די טאנטע ראזאליע ווירד עס זעהר געפעלען, יא, יא, (זי געהט מיט זשאק'ן איבער די ביהנע און רעדט מיט איהם, זעהר אינטים, נעהמט איהם אן פון צייט צו צייט ביים לאץ). די טאנטע ראזאליע איז אזוי אויפפאסענד, אויף יעדעם ווארט, אויף יעדע בענעהמונג, און דער אנקעל אויך, זי זענען פראמינענטע מענשען.

(ליעבליך) זשאק, זשאק, (ווי מען זאגט א קינד) זי מוזען אויפפאסען (ליעבליך) זי זענען טיילמאל אזוי נישט פארזיכטיג מיט ווערטער, גאט מיינער, מיר זענען דאך צווישען אונז, קיינער הערט אונז נישט (מיט א שמייכעל), מאכען זי א ליעבליכע מינע צו די הערשאפטען, אט אזוי, (זי מאכט א ליעבליכע מינע) וואס ארט עס איהן? ווען זאגאר מען וויל נישט — דאס זענען קלייניגקייטען, אבער פון גרויסער בעדייטונג, און איבער דעם וואס ווירד האבען דערינען געשפראכען, יעס? זי פערשטעהען דאך (זי שמייכעלט צו איהם)?

זשאק.

(שמייכעלט)

אי! נו. צווישען פראמינענטע מענשען דארף מען זיך בענעהמען, אויפפיהרען לייטיש פיין, (ער שטאמעלט) יעס, אי! נו, אי! נו.

(מען קלינגט אין טהיר, זשאק וויל געהן עפענען)

מיססעס קעניגסשטיין.

(האלט איהם צוריק מיט א שמייכעל)

צו דיעזען איז דא א דיענסט-מעדכען. (זי קלינגט, דאס מעדכען קומט אריין) ביטע עפענען זי די טהיר, און מעלדען זי אונז פריהער וואס פאר א הערשאפטען (דאס מיידעל געהט עפענען די טהיר. צו זשאק'ן ליעבליך) זעהסט דו, ליעבער, מען איז נישט פאר יעדען אנגעגרייט, וואס וויל דיך זעהען, א וויזיט דארף מען פריהער אנזאגען, שרייבען א פאסטעל-קארט, און אז מען קלינגט איז דא ווער עס זאל עפענען. (דאס מיידעל קומט אריין, מעלדעט א יודישע פרוי מיט איהר טאכטער, לאנדס-לייט, זאגען זיי, זיי ווילען דעם הערן (זשאק הויבט זיך אויף, וויל ארויס, די מיס האלט איהם צוריק מיט א בליק) ליעבער, זעהסט, אז מען האט עמפאנג, קען מען דאך נישט צונעהמען קיין אנדערע מענשען, דו פערשטעהסט דאך אליין.

זשאק.

יעס, יעס.

מיסעס קעניגסשטיין.

(צום דיענסטמײדעל)

זאגען זי דער פרוי, דאס דער הער עמפפאַנגט אין זיין אפיס, יעדען טאג. זונטאג גיעבטס קיין עמפפאַנג, הײַט איז זונטאג. (דאס מײדעל אב. זי זאגט צו זשאק'ן ליעבליך) מען מוז זי לערנען ווי אַ קליין קינד. זי, זי, ווי מיט איינעם קלײנעם קינד מוז מען מיט איהנען אומגעהן. (מען קלינגט ווײטער, דאס מײדעל געהט אַרויס) יעצט מוז עס די טאַנטע זיין. די הערשאַפט (צו זשאק'ן). זי מוזען גאר נישט אזוי ערשרעקען. די טאַנטע איז נארנישט אַזוי פורכטבאַר, ווי זי שטעלען זיך פאַר, זי איז נאר עטואס צו פינקטליך, מוז מען וויסען, ווי מיט איהר אומצוגעהן. ליעבענסווירדיג, ליעבענסווירדיג, אַזוי (זשאק מאַכט נאך א ליעבליכע מינע, די מיס שאקעלט צו איהם מיט'ן קאפ) יעס, יעס. (דאס מײדעל מעלדעט הערשאַפטען. צו זשאק'ן) הערשאַפטען, דאס זינד עפעס אַנדערש. (געהט אַרויס צו זיי אין קאַרידאַר)

דער קאַנטאָר.

(וועלכער איז די גאַנצע צײַט, ווען זשאק מיט דער מיס האבען גערעדט אין ווינקעל, געווארען אונטערגעהאַלטען פון בענדעט'ן, צו וועלכען די מיס קעניגסשטיין האט פון צײַט צו צײַט אַהינגעשיקט ווינקען, בעגינט יעצט מיט זשאק'ן א געשפרעך צו פיהרען, ווי זיי וואלטען שוין פון פריהער בעגינען)

זי בעזוכען זעהר אפט מיט מײַנע שוועסטער די אָפּעראַ, זי ליעבען וואהל מוזיק. אך, אין מײַנע צײַטען, ווען איך האב אַמאל געזונגען (ער לאזט אַרויס א הוניגזיסע שטימע) אח, אח, אח,

(פון קאַרידאַר ברעכט מען דאס געשפרעך אב מיט רעשט, מיט לײַבליכע געשפרעכען אַך טאַנטע, אַך אָנקעל און העלענאַ איז דאַ).

מיסעס קעניגסשטיין.

(רופט דורך די טהיר)

רודאָלף, דו הערסט, העלענאַ האט א שענעם נײַעם הוט, און טאַנטע זעהט זאָ גוט אויס!

(אָנקעל, טאַנטע מיט טאָכטער העלענאַ קומען אַרײַן)

אָנקעל סעם.

(קומט פריהער פאַר אַלע, צום קאַנטאָר)

חיר האבען איינע גאַנצע שוהל פּאָלנישע יודען פאַר אײַער טהיר בעגעגענט, וואס איז?

(ער איז א ריהרעוודיג יודעל, א דיקס מיט א דיק בײַכעלע, רעדט שנעל. נאך איהם קומט די טאַנטע ראָזאַליע מיט איהר טאָכטער, וועלכע ווערט בעגלייט פון מיס קעניגסשטיין — איך ניעדריגע און רונדיגע און פולע. די טאָכטער שאקעלט צו, די טאַנטע האלט זיך צוריק, קוקט אויף אַלעס מיט חשד, שנירט דאס מײַלעכעל און בלאָזט אָן א דאָפּעלטע גאָמבע, ווארפט א בליק צו דער טאָכטער, די טאָכטער צו דער מאַמען און קוקען זיך ביידע אָן; אָדער סוד'ען זיך אין אויער. טראָגען ביידע ברייטע העט מיט שרעקליך פיעל קאַרשען אויף די העט)

מיסעס קעניגסשטיין..

(וועלכע פיהרט די טאַנטע, רעדט צו איהר).

אך, די טאַנטע האט זיך עטוואס געענדערט. אך, ווי גליקליך איך בין! אין דעם הויז פון מײַן ברויטיגאַם. זשאק! (זשאַק, וועלכער האט זיך געהאַט אויפגעשטעלט בײַ דער מוהמעס אַרײַנקומען, האלט די חענד איינע אין די אַנדערע, ווייס ניט וואס צו טאָן מיט זיי, אַמאָל גיט ער א בליק אויף בענדעט'ן, בענדעט אויף איהם. ער לויפט צו, שטעהט האַלב ווי אין טומאַן, שמײכעלט, שמײכעלט). דאס איז מײַן ברויטיגאַם, טאַנטע (קוקט די טאַנטע דורך די פענסנע

און ניקט מיט'ן קאָפּ. זי זאָגט צו דער מיסעס) גאָט זעגנע דיך מיין קינד. (אַן קושט איהר אויפ'ן שטערן, די מיסעס צו זשאַק'ן) דאָס איז די טאַנטע ראָזאַליע, וועגען וועלכע איך האָב דיר אַזוי פיעל פערצעהלט. (זשאַק שאָקעלט צו מיט'ן קאָפּ, שמייכעלט.)

דער קאַנטאָר.

(צו אָנקעל מאָריץ, אויף זשאַק'ן)

מיין צוקינפטיגער שוואָגער, מיסטער זשאַק לעווי, ביזנעס-מאַן און איינגענטהומער פון רעאַלע עסטערט.

אָנקעל.

מיר וויסען, מיר וויסען, מיר האָבּענס געהערט, מיר האָבּענס געהערט (צום ווייב). ראָזאַליא, ווי לאַנגע וואַרען מיר שוין נישט אין יודישען קוואַרטאַל, איך האָבּ באַלד פערגעסען ווי עס זעהט אויס.

מיסעס קעניגסשטיין.

מיין ברויטיגאַם האָט היער געשעפטען, ער מוז ליידער וואוינען אין דאַון-טאַון.

בענדעט.

ער וועט שוין וואָהנען... ער וועט שוין וואָהנען (צום אָנקעל אָפּ-ווענדיג אויף די מיס קעניגסשטיין) ער וועט שוין וואָהנען. (זעצען זיך אַלע בּיים טיש, די טאַנטע אינאַיינעם מיט דער מאַלטער. אַ מינוט אַ שטילע פּויזע. די מיס זיצט נעבען זשאַק'ן און מאַכט איהם יעדעס מאָל אַ בעמערקונג מיט אַ האַנד-בעוועגונג און רעמבלאַצען).

אָנקעל.

איבער וואָס שפּריכט איהר דאָ איינגענטליך?

קאַנטאָר.

איך ערצעהלע דעם מיסטער לעווי פון מיינע ערפאָלגען אין דער יוגענד. מיסטער לעווי בעזוכט אָפט די אָפּערא, (צום אָנקעל) דו ערינערסט דאָך וואויל מיין ערשטען אויפטריט אין דעם טעמפּעל, ווען די לייטע זענען געשטאַנען איבער'ן קאָפּ, און די גאַנצע וועלט, יאַ, יאַ, מיסטער לעווי, זי זאָלטען מיך דאַן הערען ווען מיינע שטימע וואַר נאָך ביי איהר פולע קראַפט, (צום ארומיגען עולם) דער העדר לעווי קען זיך אויף מוזיק, ער בעזוכט די טעאַטערס אָפט מיט לואיזאַ, הערטע זיך די סטאַרס אָן.

מיסעס קעניגסשטיין.

(צו דער טאַנטע אויף זשאַק'ן)

אָך, אַ אייפריגער אָפּערן-בעזוכער, לאָז קיין איין פּראָמינענטען זינגער אָדער זינגערין נישט אדורך. פריה-מאָרגענס ווען איך ערוואַך, איך פינדע שוין די טעאַטער-טיקעטס, אהאַ, זשאַק האָט שוין טיקעטס געשיקט. איך בין שוין גאַנץ מיעדע פון די טעאַטערע, (צו דער טאַנטע אויף זשאַק'ן) טאַנטע האָט וואויל אַוועלכען אייפריגען טעאַטער-בעזוכער נישט געזעהען (צו לעווי) אָך, זי האָבען מיך שוין גאַנץ מיעדע געמאַכט.

(זשאַק קוקט זי אָן פערוואונדערט, ווי ווייזענדיג אויף זיך).

טאַנטע.

(צו זשאַק'ן)

דאָס איז שען, זי זינד וואָהל מוזיקאַליש, דאָס איז שען.

(זשאַק קוקט זי אָן פערוואונדערט).

שנאָרער אסס'ן
ווינקעל גרופּ
ביבליאָטעק
LIBRARY of the VINKEL GROUP
SHNORER ASS'N

אָנקעל.

(קלאַפּט זשאַק'ן אויף די פּלייצעס)

זאָ, זאָ, זינד זי אַזאַ טעאַטערפּרעסער, נו, ווי געפעלט איהנען אונזערע ניו-יאָרקערס סטאַרס, און די גאַנצע וועלט האָט עס נישט; קאַראַזע — וואָס? וואָס איז איהרער אַנזיכט איבער אונזערע סטאַרס?

זשאַק.

(ווייל עפּעס ענטפערן. קוקט אָן די מיסעס מיט אַ געלעגטעריל. צום אָנקעל)

מיט אַנ'אמת צו זאָגען, איך קען מיך נישט דערווייף, זיינגען איז נישט מיינע ביזנעס.

(עס ווערט אַ מינוט שטיל. די טאַנטע נייגט זיך צו דער מאַלטער, ווייל איהר עפּעס איינרוימען).

בענדעט.

נאָ, נאָ, חיר קענען זיך שוין, מיסטער לעווי, די הערשאַפטען קענען זי נור בלויז אייגרעדען, דאָס זי קענען זיך נישט אויף מוזיק, נישט מיר, איך קען איהנען דאָך שוין פון לאַנג, — זי דאַרפען זיך גאָרנישט צו שעהמען דערמיט; אַלע פיינע לייטע ליעבען מוזיק, (צו דעם עולם) ווי דער מאַכט זיך דאָ קליין?

מיסעס קעניגסשטיין.

(צום אָנקעל)

אַך, דער שווירמט פיר די טעאַטריצינאַ, ער האָט אַזעלכעס געפאַלגען אין איהר, (צו דער טאַנטע) טאַנטע גלויבט יעדעס מאָל, ווען די טעאַטריצינאַ זינגט, ער ווערט אַזוי בעגייסטערט פון איהר שטימע, (צו זשאַק'ן) איך בין גאָרנישט איינפערשטאַנדען מיט דיר, זשאַק; איך ווער גאָרנישט אַזוי בעגייסטערט פון די טעאַטריצינאַ, ווי איהר מענער.

אָנקעל.

(מיט אַ געלעגטעריל)

ביזט דאָך וואָהל נישט אייפערזיכטיג, לואיזאַ. (ער האַקט איבער) ניין, (ער קוקט זיך אום) וויר גלויבטען היער מיט די פאַמיליע לעווי זיך צו בעקענען, איזט ניעמאַנד פון דער פאַמיליע דיינעס ברוטיגאַמס, היער לואיזאַ?

טאַנטע.

(צו זשאַק'ן)

האָבען זי נאָך פאָטער, מוטער? האָבען זי היער פערוואַנדטע?

זשאַק.

מיין פאָטער-מוטער זענען פריה געשטאָרבען, איך האָב זיי נישט געקענט, איך האָב זיך ביי אַ ווייטען פעטער אויפגעצויגען, אַ היימישען מענשען, (ער האַקט אָב אין מיטען)

(פּויזע. דער קאַנטאָר קוקט זיך איבער מיט דער שוועסטער — די טאַנטע סור'עט זיך מיט דער טאָכטער).

בענדעט.

וואָס פערצעהלט ער דאָ פיר אַ געשיכטען, (ער ווייזט אויף זשאַק'ן) ער האָט אַ פאָטער אַ רב געהאַט, זיינע לאַנדס-לייט פערצעהלען עס, אַ ערציהונג. זיינע גאַנץ פאַמיליע זענען בלויז גרויסע קויפלייטע, פראָמינענטע מענשען. מען קען זי, איינע פון די פיינסטע פאַמיליען ביי די יודען אין פוילען. האָבען נישט געוואָלט מיט אראָבקומען קיין אַמעריקאַ, זי זענען פרום, די גאַנצע פאַמיליע. (זשאַק גלאָצט אוים אויף איהם אַ פּאָר אויגען, בענדעט ווינקט צו איהם) זי דאַרפען זיך גאָרנישט שעמען אַזוי דערמיט; דאָס איז יחוס ביי יודען. מען ווייס עס גאַנץ גוט, עס לאָזט זיך הערען,

עס לאָזט זיך הערען.

מיסעס קעניגסשטיין.

טאַנטע ווייסט וואָהל נישט, ווי שטרענג אָרטאָדאָקסיש מיין ברויטיגאַם איז, — אַך, דער האָט אַזעלכע שטרענגע אָרטאָדאָקסישע ערציהונג בעקומען, איך ווייס נאָרנישט, ווי איך ווערדע מיט איהם אויסקומען.

טאַנטע.

(קוקט אויף זשאַק'ן מיט בעדויערען)

זינד זי אַליין הייער, אָהנע פאַמיליע, דאָס איז טרויעריג.

זשאַק.

ווען זי, עליה־השלום, מיין געשטאָרבענע ווייב, מיין איך, האָט געלעבט, האָב איך געהאַט איהם מיין שוואָגער, מיין פאַרטנער; נור צייט... (ער האַקט אָב) עס איז צו מיר אַראָבגעקומען מיינס אַנ'אַלטער פעטער מיט אַ מוהמע, ביי וועלכע איך האָב זיך אויפגעצויגען; זענען פּראָסטע היימישע מענשען, איך האָב קיינעם נישט מעהר היע, נור זיי.

(ביים טיש ווערט זעהר שטיל, דער קאַנטאָר קוקט זיך אַריבער מיט די שוועסטער, דער אָנקעל קלאַפּט מיט די פינגער אויפ'ן טיש, די טאַנטע סור'עט זיך מיט דער טאָכטער. בענדעט ווינקט צו איהם, קוקט זשאַק'ן שטרענג אָן דורך די צייט ווען ער רעדט. זשאַק בעמערקט נישט, און רעדט ווייטער).

ר' משה, בלומעלע.

(שטעקען אַריין די קעפּ דורך די טהיר פון דיינינג רוים)

איז יעקב'ל נישטאָ?

בענדעט.

(וועלכער האָט זיי באַלד בעמערקט, לויפט שנעל צו צו דער טהיר, פערשטעלט זיי. צו ר' משה'ן און צו בלומעלע'ן אין דער שטיל, הינטען אַרום).

דער מיסטער לעווי איז נישטאָ, נעהמט יעצט נישט אָן.

ר' משה, בלומעלע.

(שטעקען אַרויס די קעפּ פון הינטער בענדעט'ס פּלעצעס).

איז יעקב'ל נישטאָ?

מיסעס קעניגסשטיין.

(בעמערקט זיי, ליעבליך)

דער הער לעווי עמפּפאַנגט נישט יעצט, זי ווערדען זאָ פריינדליך זיין, בעגעבען זיך אין אָפיס, גוטע לייטע.

ר' משה, בלומעלע.

(קוקען זיך ביידע אָן, ווילען אַוועק)

מיר האָבען נור געוואָלט...

(זשאַק דערזעהט זיי, הויבט זיך אויף. די מיסעס קעניגסשטיין קוקט איהם שטרענג אָן, בענדעט ווינקט צו איהם, די געזעלשאַפט ביים טיש ווערט פערוואונדערט).

זשאַק.

אָ, עס זענען דאָך מיינע מענשען! וואָס ווילט איהר, בלומעלע?

(ער געהט צו צו זיי).

מיסעס קעניגסשטיין.

(בײַם טיש, צו דער טאַנטע אין ווינקעל וועלכע קוקט זי פערוואונדערט אָן, הויך)

מײַן ברוטיגאַם [זי ווײַזט אויף זשאַק'ן] האָט די געוואָהנהײַט די אָרימע לײַט אַלײַן געשענקט און געלד אויסצוטהײַלען און בײַ זיך אין צימער.

דער קאַנטאָר.

ער איז עס וואַהרשײַנליך פון צו הויזע געוואָהנט.

בענדעט.

(הויך)

ער האָט בײַ זײַן פאָטער, דעם ראַבינער, וואַהרשײַנליך אזוי געלערענט.

מיסעס קעניגסשטיין.

(רעדט אַהין פון טיש צו זשאַק'ן)

זשאַק, וואָלסטו דען נישט די אָרימע לײַטע אײַן אנדערס מאָל עמפפאַנגען?

זשאַק.

(ווערט פערשעמט פאַר ר' משה'ן. ער שרײַט אויף מיט אַ ווילד קול)

וואָס? די אָרימע לײַט? (ער לאָזט אַראָב דעם קאָפּ פערשעמט פאַר ר' משה'ן און בלומעלע'ן).

ר' משה.

(צו בלומעלע'ן)

קום בלומעלע, קום.

בלומעלע.

מיר בעטען איבער טויזענד מאָל, מיר וועלען אַנ'אַנדערס מאָל קומען, מיר האָבען נור געוואָלט. שײַנדעלע מיט איהר טאָכטער, דאָס כלה־מײַדעל, שטעהט פאַר די טהיר.

זשאַק.

(כאַפּט זיך אויף פערוואונדערט)

שײַנדעלע, אונזער שײַנדעלע מיט דעם מײַדעל?

בלומעלע.

יאָ, שטעהען פאַר דײַן טהיר, מען האָט זײַ נישט אַרײַנגעלאָזט.

זשאַק.

נישט אַרײַנגעלאָזט? (ער קוקט זיך אום, צום טיש) ווער האָט זײַ נישט אַרײַנגעלאָזט? (ער געהט אַרוים נאָך זײַ).

מיסעס קעניגסשטיין.

(רופט איהם נאָך)

זשאַק! (זשאַק הערט נישט, געהט אַרוים. דער עולם ווערט שטיל בײַם טיש, אײַנער קוקט אויפ'ן צווײַטען פערוואונדערט. די טאַנטע סוד'עט זיך מיט דער טאָכטער)

בענדעט.

(רעזוּמירט די סיטואַציע)

אזאַ נאַטור האָט ער שוין, דער מיסטער לעווי, האָט די אָרימע לײַט אונטערגעשטיצט, זײַ זענען איהם דאַנקען געקומען, ער שטיצט

פיעלע אונטער, ער מאכט עס אין דער שטיל, זענען איהם דאנקען געקומען. (מיט א מינע צו ר' משה און בלומעלען, וועלכע זענען געבליבען שטעהן ביי דער טהיר, ברוגז'דיג) נא, ווי געהט עס אייך דא אין אמעריקא? איהר בעקומט וואויל געלד פון מיסטער לעווי, וואס? (צו די ארומיגע ביים טיש) ניט איהנען געלד.

דער קאנטאר.

איינע שענע זיטע, איינע יודישע זיטע.

טאנטע.

ער האט'ם ביי זיין פאטער דעם ראבינער געלערנט, (צו דער טאכטער) וועה, קינד.

(ושאק קומט אריין, פיהרט אריין שיינדעלען מיט דעם מיידעל, נאך זיי איזאאק און שלמה).

(שיינדעלע איז א ברייטע יודענע, און איהר געזיכט איז נאך בעהאלטען שפורען פון איהר אמאליגער שענקייט. די טאכטער א אלטצעהן-יאהריג יודיש מיידעל, היימיש געקליידט נאך. ווערט רויט פאר חרפה, קוקט זיך פערוואונדערט אום, שעמעוודיג האלט זיך צוריק. די געזעלשאפט קוקט זי פערוואונדערט אן).

שיינדעלע.

(מיט א ברייטען טאן)

וואס מיינסטו, מיר זענען אועלכע קליינשטעטלדיגע? חאטש מען האט זיך אויפגעצויגען אין א קליין שטעטעל, נור ביי אונז ווייסט מען שוין אויך ווי מיט מענשען אומצוגעהן. אז מען הייסט נישט אריינגעהן מן הסתם קען מען נישט; זענען הערשאפטען דא. (זי נייגט מיט'ן קאפ צו די ארומיגע, דרייסט) גוטען טאג, הערשאפטען. (צו ושאק'ן, וועלכער שטעהט פערוואונדערט, קוקט אמאל אויף די מוטער, אמאל אויף די טאכטער) און ר' משה און בלומעלע זאגען—געה אהיים, שיינדעלע, ער איז מיט הערשאפטען,— און איך זאג — ניין, איך וועל דא שטעהן; לאז ער נור געוואהר ווערען אז שיינדעלע שטעהט פאר זיין טהיר, וועט ער שוין ארויסקומען, — זאג איך, — מעג ער אפילו זיין מיט הערשאפטען, וועט ער ארויסקומען, זאג איך. איך ווייס עס, אלטע ליעבע ראסיעט נישט.

ושאק.

(וועלכער שטעהט און קוקט אמאל אויף דער מוטער, אמאל אויף דער טאכטער, פערגעסט איין מינוט אן די „הערשאפטען" ביים טיש).

און איך שטעה און קוק, ווער איז שיינדעלע? דו אדער דאס מיידעל, זי (אויפ'ן מיידעל) איז שיינדעלע, דו ביזט אנ'אלטע יודענע געווארען. (געהמט אן דאס מיידעל ביי דער האנד, וועלכע ווערט רויט, און לאזט דעם קאפ אראב) שיינדעלע, זא העלף מיר גאט ווי שיינדעלע, אזוי ווי איך בין פון דערהיים אוועקגעפאהרען.

שיינדעלע.

איי, איי, די אייער זענען בעסער פאר די היהנער. די מאמע איז שוין אנ'אלטע יודענע געווארען, האט די רויטע בעקלעך פערלוירען, (צו דער געזעלשאפט) איי, די מאנספערשוינען, ווי אונגעטרייע זיי זענען, קוים דערזעהען זיי א פאר רויטע בעקליך, לאזט מען שוין די מוטערס שטעהן.

(דער עולם ביים טיש קען זיך נישט פאסען, קוקען אלע פערוואונדערט זיך אן, איינער אויפ'ן צווייטען. בחנם מאכט די מיסעס קעניגסשטיין פערשידענע צייכען צו ושאק'ן, ווינקט צו איהם. מיסטער בענדעט קוקט איהם אן, איז אייניגע מאל צוגעגאנגען צו איהם, — מיסטער לעווי! — ושאק, אזוי ווי ער וואלט נישט געהערט, נישט

געזעהן איז אינגאַנצען פערנומען מיט שיינדלען און דער טאָכטער .
בענדעט רעדט אלץ צום טיש , צום קאַנטאָר , צום אָנקעל , ביי וועלכע
עס פיהלט זיך א נערוועזיטעט) .

בענדעט .

אַזוי איז ער שטענדיג , אַזוי פראָסט, אַזוי אײַנפאַך, מיט אלע איז ער היימיש , האָטש ער איז מיסטער לעווי ; ער האלט זיך נישט הויך , געהט מיט יעדען אום ווי מיט זיינם א גלייכען . זעהען זי , ער וועט זיי נאָך בעטען צום טיש , זעהען זי , ער בעט זיי , (ער געהט צו צו זשאַק'ן) זי מיסטער לעווי , די געזעלשאַפט !

זשאַק .

(וועלכער האלט אלץ אין בעטראַכטען דאָס מיידעל , נעהמט איהר די צעפ אין דער האַנד אריין) .

און די צעפ די מאַמעס , אַזוי פערקעמט ווי די מאַמע (דאָס מיידעל שעמט זיך , האלט די אויגען צו דר'ערד) און דער בליק דער מאַמעס . און איך האָב אלץ געמיינט , אַז שיינדעלע איז א אַכטצעהן-יאָהריג מיידעל . (ער דערמאָנט זיך) אך , איך האָב גאָר פערגעסען , דאָס זענען מיינע לאַנדס-לייט , מיין משפחה , מיין פעטער , מיין מוהמע . אָה , איזאַאַק ! (ער דערזעהט איהם אין א ווינקעל , פערקלערט זיך א מינוט פערשעמט , לאָזט דעם קאָפּ אראָב , פאַסט זיך ווייטער) . דאָס איז מיין כלה , מיסעס קעניגסשטיין , (איזאַאַק ניקסט) און זעה , און שלמה איז דאָ , (צו דער געזעלשאַפט) מיינע אייגענע , (צו שיינדלען) ביזט געשטאַנען הינטער דער טהיר און מען האָט דיך נישט אריינגעלאָזט , אָוואַ , אָוואַ . (צו די מיס קעניגסשטיין וויזענדיג אויף שיינדעל'ן) זי איז אויך אַמאָל מיינס א כלה געוועזען (דער קאַנטאָר שפּרינגט אויף , די מיס פערבייסט די ליפען , די טאַנטע סוד'עט זיך מיט דער טאָכטער , אין דער צייט ווען דער אָנקעל קוקט זי אָן) . נו , זעצט אייך , הע , מלאך , קום אהער , זעצט דיך , שיינדעלע , אהער , פעטער , מוהמע , איהר זענט דאָך מיינע מחותנים היינט .

(ווענדעט זיך צו דער געזעלשאַפט ביים טיש) דאָס זענען מיינע משפחה , מיין פעטער , מיין מוהמע , (ער ווייזט אויף שיינדלען) מיין געוועזענע כלה , (אויף מלאך'ן) מיין קאָלעגע פון דערהיים ; מיר האָבען אַמאָל פערד געפּאַשעט אינאייינעם ביי דעם יודען (אויף ר' משה'ן)

(דער טיש ווערט בלייך , די טאַנטע בייסט זיך די ליפען , האָט שוין א פאָר מאָל געוואָלט אויפשפּרינגען . דער אָנקעל קוקט אָן דעם קאַנטאָר , בענדעט איז שוין אייניגע מאָל געווען ביי איהם און רייסט איהם , — „וואָס איז די מעהר , מיסטער לעווי ?" - זשאַק הערט אָבער גאָרנישט , ער רעדט ווייטער צו שלמה'ן) .

זשאַק .

נו , ווי געהט עס דיר דאָ , אין אַמעריקאַ , שלמה ? בענקסט דו נישט אַמאָל נאָך די היימישע בהמה ?

שלמה „מלאך".

(וועלכער האלט זיך א ביסעל צוריק , ווערט צוגעוואונקען פון איזאַאַק'ן , וועלכער שטעהט אין א ווינקעל ביי דער שאַנק , און ווינקט איהם צו)

אוי בענק איך , ברודער , נאָך די היימישע בהמה , עס איז דאָך גאָרנישט קיין מדינה , דאָס אַמעריקאַ , מען האלט דאָ נישט די בהמה ווי מען דאַרף ; אַז איך דערזעה דאָ די פערד אויף די גאַס , געהט מיר דאָס הארץ אויס פאַר רחמנות . וואו האָסטו די פערד וואָס ביי אונז ? ביי אונז א פערד איז דאָך א בהמה , האָט זיין שטאַל , האָט זיין שטיק פעלר , וואו עס פאַשעט זיך ; און דאָ האלטען זיי די פערד אויף די בוידעמס , אין די קעלערס , גיבען זיי צו פרעסען ווייס איך וואָס , טאַטריקע — גאָרנישט מעשה בהמה .

(ביים טיש ווערט אלעס שטיל און בלייך . די טאַנטע ציהט די טאָכטער , בייסט די ליפען , האָט שוין א פאָר מאָל געוואָלט אויפשפּרינגען , לואיזע פרובט איהם מיט אלע מעגליכקייטען אײַנצוהאלטען , ציהט איהם , בייסט די ליפען , טרייסעלט זיך , זשאַק זעהט זי נישט , רעדט צו שלמה'ן) .

זשאַק.

האסט רעכט, שלמה, איך בענק אויך נאך די היימישע בהמה; יעס, ברודער, דו האסט רעכט.

מאַנטע.

(חאפט זיך אויף, צו דער מאַלטער)

מאַלטער, דאס געשפּרעך איז ניט פיר אונז. (זי רופט צום מאַן) מאָריטץ, קאָם! (צום קאַנטאָר) וויר דאַנקען איהנען פיר די געזעלשאַפט.

דער קאַנטאָר.

(צו דער שוועסטער)

שוועסטער, וויר ווערדען דעם הערן לעווי איין אנדערס מאל בעזוכען.

אַנקעל.

ביי קלענערע געזעלשאַפט.

מיסעס קעניגסשטיין..

(אויסגערעגט, רופט זשאַק'ן)

זשאַק, פיליילכט ווערסטו די געזעלשאַפט אין צווייטען צימער פערגעסען.

(שלמה וויל אנטלויפען, זשאַק ווינקט צו איהם, ער זאָל בלייבען).

ר' משה, בלומעלע.

(האַפּען זיך אויף פערשעמט)

איבער אונז, עס לוינט זיך נישט; מיר זענען מוחל פאר אונזער

כבוד, מיר קענען אנ'אנדערס מאל קומען.

(ווילען זיך אויפהויבען).

זשאַק.

זיצט ר' משה. מוהמע, זיצט. איהר זענט ביי מיר אזעלכע אנגעלעגטע געסט, (צו דער מיס קעניגסשטיין) ווי דיין אנקעל מיט דער טאנטע (ער ווייזט אויף בלומעלען, וועלכע ער נעהמט אן ביי דער האנד). דו זעהסט די יודענע, ווען נישט די יודענע, וואלסטו אפשר היינט נישט געטראגען די בריליאנטען און פערל, וואס איך האב דיר פאר כלה-מתנות געגעבען. די יודענע האט מיך גענומען צו זיך נישט ווען איך בין געווען זשאק לעווי, נור א קליינער שמייסער-יונג, א יתום, אהן א פאטער, און א מוטער; האט מיך די יודענע אריינגענומען צו זיך, איהר ווינקעל מיר אפגעגעבען, איהר ביסען ברויט זיך מיט מיר געטיילט, ווי א מאמע געצוואגען און געבאדען מיך אויף יעדען שבת. (אויף ר' משה'ן) ביי די האנד מיך אנגענומען, אין בית-המדרש און קדיש מיך אויסגעלערענט נאך מיין טאטען זאגען. (ער ווייזט אויף שיינדעלען) און דו זעהסט אט די יודענע, זי האט מיך ליעב געהאט נישט ווען איך האב געהאט צוצוטיילען בריליאנטען און פערל, בטארס און הייזער, — אהן פאטער אהן מוטער, אין שטעלער זיך ארומגעוואלגערט, קיינער האט זיך נישט געוואלט ארומקוקען אויף מיר, האט די יודענע מיך ליעב געהאט, איהר טוך מיר אפגעגעבען צוצודעקען זיך אין די ווינטערדיגע נעכט, האט געבראטענע הינדעלעך געגנב'עט ביי איהר בעל-הבית און מיר אין שטאל געבראכט. דעם לעצטען גראשען מיר אוועקגעגעבען אויף פסח זיך א אנצוג צו מאכען. אזוי זענען זיי געווען צו מיר, איך וואלט געוואלט זעהען, וואס די (ווייזט אויף די דייטשען) וואלטען געווען געזאגט, ווען איך וואלט דאן געקומען צו זיי. (ער שרייט אויף צו איזאאק'ן) דו ווייסט ווער איך בין פאר זיי? — מיין פאטער איז געווען א רב, מיין משפחה — קויפלייט; ניין, איך בין נישט קיין רב'ס א זוהן, ווי די האבען אייך דערצעהלט,

מײַן פאָטער איז אַ פּראָסטער פוהרמאַן געוועזען, דאָס איז מײַן פאַמיליע. געפעלט אײַך דער שידוך נישט? האָט איהר זיך אין מיר דעם יחוס אײַנגערעכנט?

דער קאַנטאָר.

(שרײַט אויף)

איך וויל נישט, דו זאָלסט דעם הערן נאָך אַמאָל זעהן! (צו בענ־רעט'ן) דאָס האָבען וויר אײַך צו פערדאַנקען.

זשאַק.

(צו בענרעט'ן)

און איך אויך. איך האָב געמײנט, אַז איהר זענט אײדעלע, פײַנע מענשען — דײַטשען. איך האָב פאַר אײַך דרך־ארץ געהאַט, איך האָב זיך געוואָלט פון אײַך אָבלערנען, ווי אַ פײַנער מענש צו ווערען. (צום עולם) האָבען זיי מיך דאָס אַ ביסעל געלערט — איז דאָס אײדעלקײַט, איז דאָס פײַנקײַט?

בענרעט.

(געהט אַרויס מיט'ן קאַנטאָר און לואיזא, וועלכע ברעכט אַרויס אין אַ שטראָם טרעהרען).

איך האָב געמײנט, ער וועט זיך לאָזען לערנען, פיהרען — ווי אין אַ פײַנע געזעלשאַפט זיך צו פערהאַלטען, ווי מיט אָרענטליכע מענשען אומצוגעהן, (צו מיסעס קעניגסשטײַן) און די מיס האָט דאָך אויך אַזוי געדענקט, נישט וואהר?

(אַלע אָב)

זשאַק.

(שרײַט זיי נאָך)

אַנ'אַנדערן לערנט אויס אַ פײַנער מענש צו ווערען, ווי מיט לײַט אומצוגעהן; נישט מיך. איך מוז שוין בלײַבען אַזוי גראָב, ווי איך בין געווען. (צו דעם היימישען עולם) האָבען זיי מיך דאָס אַ ביסעל געלערנט צו שמײכלען, און אַ ליעבע מינע צו מאַכען, און ליגענד צו זאָגען, אײגענע טאַטע־מאַמע צו פערלײקענען. — (ער געהט צו צו איזאַאַק'ן, וועלכער איז די גאַנצע צײַט געשטאַנען אין אַ ווינקעל און זיך שטיל־שווײַגענד צוגעקוקט. ענדערט דעם טאָן, געבראָכען) זײַ מיר מוחל, ברודער! איך, איך, איך, בין אַ הונד, אַ געמײנער יונג בין איך, ווי איך האָב געהאַנדעלט געגען דײַן שוועסטער; (פויזע) זײַ מיר מוחל, איזאַאַק! דו האָסט רעכט געהאַט, זעהר רעכט געהאַט, (פאַלט איהם אויפ'ן האַלז מיט טרעהרען אין די אויגען). איך האָב געוואָלט אַ קלײַן קינד האָבען, איזאַאַק, אַ קלײַן קינד. (ער ווײַנט לאַנג אויף איזאַאַקס האַלז).

(פאָרהאַנג לאַנגזאַם).

* * *

דריטער אקט.

אין דעם צימער ווי אין צווייטען אקט. אָוועגד. ר׳ משה זיצט ביים אויווען. אויפ׳ן טיש ברענט זיך אַ יאָהר-צייט-ליכט. די מוהמע בלומעלע גרייט צום טיש, — עס קומט אריין איזאַאַק.

איזאַאַק.

גוט אָוועגד! זשאַק איז נישטאָ?

בלומעלע.

גוט אָוועגד, גוט יאָהר! איז דאָך געגאַנגען אין שוהל אריין, האָט דאָך היינט יאָהר-צייט נאָך איהר.

איזאַאַק.

(דענקט נאָך)

יעס, יעס. אָבער, וואָס האָב איך דאָס געוואָלט זאָגען, איהר זאָלט מיר לעבען, איהר זענט דאָך פרומע לייט,—ווי לאָזט איהר אייער פּלימיעניק, איך מיין, זשאַק׳ן — אַזוי זיצען, אָהן אַ ווייב, אָהן חתונה געהאַט? ווייסט — ער איז דאָך אַ מאַנספּערשוין אין די בעסטע יאָהרען, האָט איהר גאָרנישט קיינמאָל וועגען דעם נאָכגעקלערט?

בלומעלע.

אוי, דאָס איז דאָך, וואָס איך טענה מיט מיין אַלטען טאָג און נאַכט! ווייס — ער איז דאָך נאָך אַ יונגער מענש אין די בעסטע יאָהרען!

צענטראלע יידישע ביבליאטעק
און פרעסע ארכיוו

עס איז דאָך אַ עבירה—נישט קיין קינד און נישט קיין רינד! דאָס טענה איך דאָך מיט׳ן (זי ווײַזט אויף ר׳ משה׳ן): דו ביזט אַ קרוב, אַ גואל, האָסט דעם יתום קדיש געלערענט, וואָס שווײַגסטו? פֿאַרוואָס זאָגסטו נישט, אַז נאָכ׳ן יודישען דין? מיר זענען דאָך נאַרישע ווײַבער, מיך וועט ער דען הערען?

ר׳ משה.

אַ שידוך איז אַ ווײַברישע זאַך, מיט שידוכים, שדכנ׳טעס גיבען זיך ווײַבער אָב. דו האָסט אָהן עין־הרע אַ מויל, נישטקשה, דו קענסט רעדען.

בלומעלע.

(שטעלט זיך)

אַ נו, משה׳לע, ווען וועסטו שוין דײַן עקשנות אַוועקלעגען? אָבגעלעבט מיט אַ מאַן פֿיערציג יאָהר אין עקשנות; און מיך וועט ער דען הערען? ער וויל דאָך נישט הערען און געדענקען דערפֿון, צײַט נאָך יענער מעשה, דאָ, מיט די דײַטשען. איך בין דאָך אַ נאַרישע יודענע, דו אַ בעל־הבית אין שטאָדט, וועסט׳ן זאָגען—נאָכ׳ן יודישען דין.

איזאַאַק.

נו, נו, עס איז נישט אַזוי שרעקליך, ער וועט זיך נישט די אויערן פֿערשטאָפּען, אַז מען וועט רעדען וועגען אַ מײדעל; איך קען מײַן סחורה. (ער האַקט איבער) זאָגט נור, איהר זאָלט מיר לעבען, האָט איהר עפּעס אַ טראָכט געטהון וועגען די יתומה, איך מיין, שיינדעל סטאָלטער?

בלומעלע.

אַ כשר יודיש קינד, כ׳לעבען, עס וואָלט אַ גרויסע מצוה געווען.

אי פֿאַר דער יתומה, אי פֿאַר דער מוטער; ער האָט די מוטער פֿערשעמט, ער איז דאָך מיט איהר אַ כלה געווען, לאָז ער איהר טאָכטער נעהמען. (צו משה׳ן) אה, וואָס זאָגסטו משה?

ר׳ משה.

אַודאי וואָלט געווען אַ גלײַכע זאַך, נדן, וועט ער דאָך סײַ ווי סײַ מוזען געבען.

איזאַאַק.

האָט איהר שוין אַמאָל גערעדט מיט איהר. איך מיין מיט שיינדעלען, וועגען דער זאַך?

בלומעלע.

אוודאי האָט מען גערעדט, זינדיגע ווײַבער רעדען.

איזאַאַק.

נו, וואָס זאָגט זי?

בלומעלע.

וואָס, זי זאָל זיך נאָך קווענטשען? דאָס מײדעל קומט אַרײַן אין אַזאַ עשירות, אין אַזאַ שמאַלץ־גרוב!

איזאַאַק.

און דאָס מײדעל ווייס איך וואָס, אפשר האָט זי שוין אַ בוי?

בלומעלע.

לאָז אײַך אַ גוט יאָהר, וואָס איהר רעדט; אַ כשר יודיש קינד כ'לעבען, זי האָט עס עהרליך פערדיענט; איהר פאָטער אין הימעל האָט זיך געמוזט לויפען מיהען.

איזאַאַק.

נו, וואָס זאָגט איהר, בלומעלע?

בלומעלע.

וואָס זאָל איך זאָגען? איך וועל אײַך זאָגען מיט אַנ'אמת. איך האָב געקלערט דערפון פון ערשטען אויגענבליק אָן; וואָרום לאָזען מיר זיך נישט גענאַרען, זי עליה־השלום, איך מיין אײַער שוועסטער, פאַרוואָס, מיינט איהר, האָט זי קיין קינדער נישט געהאַט? ווער ווייסט צי זי האָט זיך חלילה נישט פערזינדיגט אין איהר, איך מיין אין שײַנדעלען; איהר זאָלט מיר לעבען, ער איז דאָך מיט איהר אַ כלה געוועזען, תנאים געשריבען, איבערגעלאָזט זי אַ וויסטע כלה־עגונה און חתונה געהאַט מיט אַנ'אַנדערער. ווער ווייסט, חלילה נישט איבערדעם, וועניג לעזט מען זיך אָן אַזעלכע מעשיות, אַ כלה פערשעמט — נאָר אַ קלײניגקײט!

ר' משה.

שווײַג שוין, שווײַג, נאַרישע יודענע.

איזאַאַק.

נו וועט ער די כלה איבערבעטען, ער וועט מיט איהר טאָכטער חתונה האָבען. איהר האָט רעכט, אפשר וועט ער דערפאַר מיט איהר קינדער האָבען.

בלומעלע.

מיר זענען נאַרישע ווײַבער.

איזאַאַק.

נו, איך וועל אַריבערגעהן צו איהר, צו שײַנדעלען, און וועל רעדען מיט איהר אַליין; זי וואוינט דאָך דאָ נישט ווײַט, העַ?

בלומעלע.

אַודאי, דאָ אַבסטערם. ער האָט דאָך איהר אָבגעגעבען אַ וואוינונג אין שכנות, אַז ער זאָל נאָהענט וואוינען נעבען איהר, אַז זי זאָל אויפדערנאַכט דאָ אַרײַנקומען, פערצעהלען איהם פון אַמאָליגע יאָהרען. אָבער איהר זאָלט מיר לעבען, און ער, איך מיין, יעקב'ל ער וויל דאָך נישט הערען דערפון, ער וויל דאָך נישט געדענקען דערפון, צײַט יענער מעשה, איך מיין, מיט די דײַטשען.

איזאַאַק.

נו, נו, ער וועט זיך איבערדערלענען, עס איז נישט אַזוי שרעקליך.

ר' משה.

ער וויל נישט הערען און געדענקען, נור קוים קומט זי נישט, שײַנדעלע, מיט איהר מיידעלע אַרײַן אין אָוועַנד, האַלט ער עס נישט אוים, שיקט אַרויף נאָך איהר, פרעגט אוים אויף איהר, געהט מיט'ן מיידעל אין טעאַטערם אַרום אָדער ווײַס איך וואו. אודאי דאַרף מען אַמאָל אַנ'עק מאַכען, זי איז דאָך אַ מיידעל, און ער — אַ מאַנספערשוין; מילא, וואָס עס קען זיך טרעפען, אַמעריקאַ!

בלומעלע.

טאָ, וואָס זאָל איך טהון, ר' איזאַאַק?

איזאַאַק.

איהר זאָלט דעם טיש גרייטען און שטעלט אויף די זילבערנע לייכטער, און גרייט אָן אַ טוץ טעלער צו צוברעכען, און איך געה אַראָב שיקען די כלה מיט דער מחותנת'טע.

בלומעלע.

וואָס שוין היינט, און איהר יאָהר־צייט?

ר' משה.

דער יאָהר־צייט טאָג איז אַ מזל'דיגער טאָג, נישקשה, עס איז אַ יודישע זאַך.

בלומעלע.

(נעהמט זיך גרייטען צום טיש, לעגט אויף אַ ווייס טישטוך, שטעלט אַוועק די זילבערנע לייכטער).

און טאָ ווער זאָל רעדען מיט איהם, איך מיין מיט יעקב'ל, אדרבה זאָגט איהר, איך זענט דאָך אַ וועלט־מענש, ווער זאָל אָנהויבען רעדען מיט איהם וועגען שידוך? איז אַ מאַן נישט צו אַזעלכע זאַכען, דאַרף ער (זי ווייזט אויף ר' משה'ן) נישט אָנהויבען רעדען מיט איהם דערפון?

איזאַאַק.

נו, נו, איהר וועט שוין אַדורכקומען! אַזוי לאַנג אויסגעקומען

אָהן אַ דריטען; נו מאַכט'ס אַנ'עק, אַז ער וועט קומען, און זאָגט איהם באַלד, איהר דאַרפט זיך נישט שעמען פאַר איהם, נישקשה, ער וועט אייך נישט אויפעסען דערפאַר. איך מוז נאָך זעהען, פאַר דעם מיידעל אַ כלה־מתנה צו פערזאָרגען. (ער האָרכט) אהאַ, זשאַק קומט אָן, איך וויל נישט, ער זאָל מיך זעהען, איך וועל געהן דורך דער קיטשען, און זאָגט'ס קיין וואָרט נישט, אַז איך בין דאָ געוועזען און אַז איך ווייס פון עפּיס. איהר הערט, קיין איין וואָרט נישט פון מיר, איך וויל נישט, ער זאָל וויסען. (ער געהט אָב דורך דער קיטשען).

ר' משה.

גוט, גוט, און לאָז זי אַריבערשיקען נאָך שלמה'ן — ער וואוינט ביי שיינדעלען — אַז עס זאָל אַנ'עדות זיין ביי קבלת־קנין.

(איזאַאַק אָב. זשאַק קומט אַריין דורך דער טהיר. ער איז אין שלום־ראָק, האַלט אַ סידור הינטערן אָרים).

ר' משה, בלומעלע.

(ביידע אינאיינעם)

מזל טוב דיר, מזל טוב דיר.

זשאַק.

(קוקט זיי אָן פערוואונדערט)

וואָס פאַר אַ מזל טוב?

ר' משה.

ביי יודען איז אַ מנהג, אַז מען האָט יאָהר־צייט קומט אַ מזל־טוב.

זשאַק.

(מיט אַ טרויעריגע מינע)

דער דריטער יאָהר־צײַט הײַנט, בין איך אין חברה געווען. איך האָב געלאָזט פאַר איהר אַ משניות לערנען, תהלים זאָגען, קדיש נאָך איהר געזאָגט. (קרעכצט) דרײַ יאָהר שוין, ווי איך בין אַליין, אָט מיט די ווענד! (ער דערמאָהנט זיך) אַך, גוט האָט איהר געטהון, פעטער, מוהמע, וואָס איהר האָט זיך צו מיר אַרײַנגעצויגען, האָט מען אַ הײמישען מענשען מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדען; אַזוי חלילה, מען ווערט קראַנק, ווער וואָלט זיך אויף מיר אַרומגעקוקט? עך, גוט האָט איהר געטהון, פעטער, מוהמע, איהר זענט אַהערגעקומען, איהר וואוינט מיט מיר. ע, עס איז דאָך גאָר הײמיש, ווי אין דערהײם פאַרצײַטענס: שבת'דיגע לײַכטער, פיש, חלות. (ער דערמאָהנט זיך) וואָס איז טאַקע הײַנט זילבערנע לײַכטער אויפ'ן טיש?

בלומעלע.

(שטאַמעלט)

מיר האָבען געוואָלט... משה!

ר' משה.

(העלפט איהר אַרויס)

בײַ יודען איז אַ מנהג, אַז מען האָט יאָהר־צײַט, מאַכט מען אַ שטיקעל שמחה, נאָכ'ן לעצטען קדיש טרינקט מען אַ גלעזעל משקה צוזאַמען; האָסט דאָך הײַנט יאָהר־צײַט נאָך דײַן געשטאָרבען ווײַב, עליה השלום, האָט מען אַ פּאָר לאַנדסלײַט צוזאַמענגעבעטען, אַז זיי זאָלען זיך מיט דיר משמח זײַן, ווי דער יודישער מנהג איז.

זשאַק.

זעהט איהר, פון צײַט איהר זענט אַהער געקומען, וואָס איך פון

יפע WINKEL GROUPE

אַ יודישען מנהג, זעהט מען אַמאָל אַ הײמישען מענשען אַ לאַנדס־מאַן! אײַ, אײַ, דאָס אַמעריקאַ—דאָס מעקט דאָך אַלעס אויס, מען פערגעסט דאָך אָן אַלעס, (דערמאָהנענדיג זיך) יאָ, און שײַנדעלע וועט אויך זײַן? איז איהר מײדעל געווען?

בלומעלע.

און שײַנדעלע וועט זײַן, און איהר מײדעל וועט זײַן, אַ מײדעל, אַ גאָלד, אַ גוטער שטערן זאָל איהר נור אין הימעל שטעהן, זי איז ווערט אַ מלכות.

זשאַק.

(רײַבט זיך די הענד, מיט פרייד)

אָל רײַט, אָל רײַט. כ'לעבען, עס איז געווען אַ גרויסאַרטיגע זאַך, וואָס איהר האָט זיך דאָ צו מיר אַרײַנגעצויגען, עס איז דאָך גאָר אַנ'אַנדערס לעבען בײַ מיר, די מענשען אַנדערע, די מאכלים אַנדערע! מוהמע בלומעלע, איהר זענט אָל רײַט.

בלומעלע.

וואָס בין איך דאָס אימשטײַנס געזאָגט אָל רײַט, אָל שמײַט, ווי דו זאָגסט, וואָס איז? איך בין אַ צובראָכענער שאַרבען, און ער (זי ווײַזט אויפ'ן מאַן) איז אַ צווייטער צובראָכענער שאַרבען, וואָס קענען מיר דיר אימשטײַנס געזאָגט טהון? העלפען, מיר זענען דאָך אַלטע לײַט; דו האָסט געדאַרפט אַ יונג ווײַבעל, אַ שען ווײַבעל, אַ יודיש ווײַבעל, זאָל דיר דאָ ליכטיג, ציכטיג מאַכען, זאָל זיך דאָ מיט דיר אומגעהן, שפּיעלען, — וואָלט געווען אָל רײַט, אָל שמײַט, ווי דו זאָגסט.

זשאַק.

(רויט ווערענדיג)

וואָס האָט דאָס די מוהמע,—וואָס, וואָס, איך, אַ יונג ווייבעל, וואָס?

בלומעלע.

(מיט שרעק, שטאַמעלט)

איך מיין, איך האָב געמיינט, אַזאַ יונגערמאַן, ביסט דאָך נאָך יונג, (אונבעהאָלפען צום מאַן) משה, וואָס שווייגסטו?

ר׳ משה.

מילא, זי האָט דאָך רעכט. נאָכ׳ן יודישען דין נאָך טאָר אַ מענש, אַ יור אין דיינע יאָהרען נישט זיצען אָהן אַ ווייב, עס איז אַנ׳עבירה, דו ביסט דאָך אָהן עין־הרע אַ געזונדער מאַנספערשוין, דאַרפסט חתונה צו האָבען נאָכ׳ן יודישען דין נאָך, קינדער האָבען.

בלומעלע.

(מיט מעהר מוט)

און וואָס האָסטו פון אונז אימשטיינס געזאָגט? צוויי צובראָכענע שאַרבענס. דו דאַרפסט אַ יונג ווייבעל, אַ יודיש ווייבעל, זי זאָל דיר מאַכען מאכלים, נישקשה איהרע מאכלים וועלען דיר בעסער שמעקען ווי מיינע; אַנ׳אַלטע יודענע אימשטיינס געזאָגט, אַ צובראָכענער שאַרבען.

זשאַק.

(פערהילט זיך די אויערן)

ניין, ניין, איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון! שווייגט׳ס, שווייגט׳ס! וואָס, איך האָב נאָך וועניג טראָבעל געהאַט? מיט די, אַז איהר געדענקט נישט, אַלעס פערפאַלען געלאָזט, די פערל מיט די בריליאַנטען, אַבי פטור ווערען! ניין, ניין, נאָך וועניג טראָבעל געהאַט? איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון.

(פערשטעלט זיך די אויערן)

בלומעלע.

מילא, עס מאַכט זיך מיט איינער איז נישט געטראָפען, דאַרף די וועלט אונטערצוגעהן? אַז דו האָסט דיר אויסגעקליבען נישט פון דיינע לייט, איז דיר ווער שולדיג? אַז מען נעהמט זיך, נעהמט מען זיך אַ יודיש מיידעל, אַ היימיש קינד; קענסט איהר מוטער, האָסט איהר פאָטער געקענט, ווייסט ווער זי איז.

זשאַק.

איך האָב דאָך איינמאָל געזאָגט, איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון. לאָמיר אויפהערען צו רעדען. (דרעהט זיך איבער דער שטוב אַרויף און אַראָב, שאָקעלט זיך אָב). אָך, גאָט מיינער וואָס פאַר אַ טראָבעל געהאַט, נו, נו, גענוג! איך וויל נישט הערען, איך וויל נישט געדענקען דערפון. (ר׳ משה ווינקט צו בלומעלען אויף זשאַק׳ן, ווי ער וואָלט זאָגען,—קוק מיר אָ, מיין תנא. נאָך אַ קליינע פויזע) און איהר מיינט, אַז דאָ אין ניו־יאָרק קריגט מען שוין אַ היימיש קינד? ווייס איך וואָס, (פון שטוב אַרויס) איך וואָלט נייגעריג געוועזען צו וויסען, וועמען זי האָט אויפ׳ן זינען.

בלומעלע.

נישקשה, אַז מען זוכט געפינט מען שוין; טיילמאָל שטעהט עס פאַר דער נאָז און מען זעהט עס נישט מיט די אויגען.

ייִדישער װיסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט — ביבליאָטעק און אַרכיװ YIDDISH SCIENTIFIC INSTITUTE NEW YORK

ר׳ משה.

(אין דער שטיל צו בלומעלען)

ער וועהט עס נישט, שוין וועהט ער עס נישט?

זשאַק.

פונקט הײַנט זיך גענומען, אין דער נאַכט פון איהר יאָהרצײַט צו רעדען דערפון! לאָמיר אויפהערען. (פויזע) ע, איך האָב׳ס גאָרנישט אין זינען געהאַט.

ר׳ משה.

וואָס איז אין דער יאָהרצײַט, עס איז נישט קיין עבירה, נור אַ מצוה נאָכ׳ן יודישען דין. און די העלט איז שוין אײַנמאָל אַזוי, די געשטאָרבענע זענען טויט און די לעבעדיגע דאַרפען לעבען.

זשאַק.

און וואָס מײַנט איהר, אַ היימישע יונג מײַדעל האָט שוין גאָרנישט אַנדערש וואָס צו טהון, נור מיך צו נעהמען? עס זענען דאָ גענוג יונגע בוים.

בלומעלע.

נו, נו, זיי האָבען זיך אין דער מרדנה צו האַלטען, אין אַזאַ שמאַלינרוב, נישט איין יונגע מויד וואָלט זיך דיר אויף דעם האַלז אָנגעהאָנגען; פאַר דעם איז שוין אויסגעזאָרגט. כ׳לעבען, ווען איך וואָלט הײַנט אַ יונגע מויד געוועזען!

ר׳ משה.

(מיט שפּאַס)

נו, נו, אַלטע, וואָס אַמעריקאַ מאַכט! זעהסט וואָס אַמעריקאַ מאַכט!

בלומעלע.

שווײַג, שווײַג, לאָזען שוין דײַנע שונאים רעדען (צו זשאַק׳ן) פאַר דעם איז אויסגעזאָרגט.

זשאַק.

איך בין נור נײַגעריג צו וויסען, וועמען זי האָט אויפ׳ן זינען.

בלומעלע.

דו ווייסט עס גאַנץ גוט, מען דאַרף דיר נישט קיין פינגער אין מויל אַרײַנצושטעקען. (מען קלינגט אין טיהר) קומט אַוודאי שוין אַלײן אָן. (געהט אַרויס די טהיר עפענען).

זשאַק.

ווירקליך, דער קאָפּ שטעהט מיר גאָרנישט צו דעם, ווירקליך נישט. קען מען באַלד זיך צו פּאַסען? איהר מײַנט אײַנמאָל חתונה געהאַט, ווייס איך, נור דאַן געטהון אַ נאַרישקײַט.

(עס קומט אַרײַן שײַנדעלע מיט׳ן מיידעל, זיי זענען שבת׳דיג געקליידט, דאָס מיידעל אויסגעצוואָגען, אין אַ נײַ קליידעל, פערקעמט די האָהר אין צוויי צעפּ, האַלט זיך אָרטיג בײַ דער מוטער. שײַנדעלע קומט אַרײַן, סטאַרעט זיך צו קוקען זשאַק׳ן אין די אויגען אַרײַן, זשאַק קוקט אין אַ זײַט, ברומט אונטער אַ ביסעל. אַ קליינע שטילע פּויזע, שײַנדעלע מאַכט איינינגע מאָל מ... מע... אועלכעם... זעצט זיך אַוועק).

שײַנדעלע.

איך בין נײַגעריג צו וויסען, וואָס זיי האָבען געשיקט נאָך מיר.

איך מיט מיין יתומה בין דאָ.

בלומעלע.

וואָס ביסטו אַזוי נייגעריג, ווערסטו אַ ביסעל שפּעטער געוואָהר ווערען; וואָס האָסטו מורא, דו ווערסט צולעגען דער באָבעס ירושה? דו וועסט נישט צולעגען דער באָבעס ירושה!

שיינדעלע.

(קוקענדיג אויף זשאַק'ן, וועלכער נעהמט די אויגען אַוועק)

יאָ דער באָבעס ירושה, נישט דער באָבעס ירושה, (זי בליקט אויף זשאַק'ן) איך ווייס נישט וואָס שטעהט דאָ צו געווינען.

בלומעלע.

ווערסטו שפּעטער זעהען. (נאָך אַ קליינע פּויזע) הכלל, וואָס וועלען מיר מאַכען לאַנגע שהיות, מיר זענען נישט אַלע קיין קינדער. (צום מיידעל) זאָג נור, פּייגעלע, האָסטו ניט אפשר וועמען, איך מיין—האָסטו נישט וועמען דיין וואָרט צוגעזאָגט, איך מיין, ביזטו שוין נישט, האָסטו שוין וועמען אַ חתן אין דערהיים? אפשר דאָ?

שיינדעלע.

(קוקט אויף זשאַק'ן, וועלכער נעהמט פון איהר די אויגען אַוועק)

זי איז דען אַזאַ נאַר ווי איהר מוטער? איהר מוטער האָט זיך בענאַרישט; היינטיגע מיידלעך בעדענקען זיך גוט, איידער זיי נעהמען טהאָן אַזאַ שריט. (צו זשאַק'ן) דער חתן קען נאָך נאָך אַמעריקאַ אַנטלויפען חתונה האָבען, און די כלה איבערלאָזען אין דערהיים זיצען, ווי נישט איינער האָט עס געטהון.

בלומעלע.

שווייג, שווייג, לאָזען דיינע שונאים רעדען.

פייגעלע.

(רוקט זיך נעהנטער צו צו דער מוטער, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ)

ניין!

בלומעלע.

מיר האָבען פאַר דיר אַ שידוך אַ גליק. דו קומסט אַריין אין אַ הויז אַריין, אין עשירות.

ר' משה.

(לעגט צו)

אין אַ עשירות, אין אַ אַדירות.

בלומעלע.

אוי, ליבלינג האָט געמוזט דיין שטערן אויפ'ן הימעל אויפגעהן. דיין טאַטע אין הימעל האָט זיך געמוזט פאַר דיר לויפען מיהען! עס וועט דיר וואויל זיין ווי די וועלט. די מאַמע האָט דיר גאָרנישט געזאָגט?

שיינדעלע.

אַ גליק, זאָג איך דיר! ער וועט דיך אויך לאָזען זיצען, און מיט אַנ'אַנדערער חתונה האָבען, און דו זיצסט אין דערהיים אין געהאַקטע וואונדען. קוק אויס אויף אַ בריוועל צו דער כלה, איך זאָג דיר אַ גליק!

בלומעלע.

שווייג, שווייג, לאָזען שוין דיינע שונאים רעדען, (צום מיידעל). האָט די מאַמע גאָרנישט גערעדט מיט דיר?

פיינעלע.

(שאָקעלט מיט'ן קאָפּ)

יאָ.

בלומעלע.

נו, וואָס זאָגסטו?

פיינעלע.

(לאָזט אראָב דעם קאָפּ)

וואָס די מאַמע וועט מיך הייסען, דאָס וועל איך טהון.

שיינדעלע.

די מאַמע וועט דיך הייסען, וועט דיך הייסען. מן הסתם האָט ער דאָך שוין אַזאַ פעהלער, אַז ער שרב'נ'ט זיך נור צו אונזער משפחה, קיין אַנדערע קען איהם גאָרנישט געפעלען. בין איך נישט אריינגעפאַלען צו איהם, וועסטו אריינפאַלען.

זשאַק.

(וועלכער איז געזעסען די גאַנצע צייט און האָט פאַר חרפה נישט געקענט קוקען שיינדעלען און פנים אריין, נור דאָס פנים געהאַט אוועקגעבויגען, הויבט זיך אויף).

ע, דער קאָפּ שטעהט מיר נאָרנישט חתונה צו האָבען.

שיינדעלע.

קוקט'ס מיר נור אָן מיין צדיק, דער קאָפּ שטעהט איהם גאָר־נישט און די אויגעלעך בלישטשען, בלישטשען! אוי, אוי, איך קען פיך דערויף!

זשאַק.

ווירקליך דער קאָפּ שטעהט מיר נישט. איהר מיינט, עס איז אַזוי גרינג. איינמאָל חתונה געהאַט, יאָהר־צייט געהאַט — אַזוי שנעל פערגעסען, חתונה האָבען — איינמאָל נעוואָלט טהון אַ נאַרישקייט! איך ווייס נישט, אויב איך קען זיך צופאַסען. מען קען נישט אַזוי פלינק פערגעסען אַ ווייב!

שיינדעלע.

קוקט'ס מיר אָן מיין צדיק, מען קען נישט אַזוי פלינק פערגעסען, ב'לעבען, עס איז שוין צייט, זאָלסט טאַקע נישט פערגעסען, איך האָב מורא, זאָלסט זי אויך נישט פערגעסען, ווי דו האָסט איהר מוטער פערגעסען. וועסט מיין יתומה געבען אַ נדן, נישקשה, זי וועט קריגען אַזאַ מציאה ווי דו ביזט.

בלומעלע.

האָב נישט קיין מורא, ער וועט איהר שוין געבען נדן, ער וועט איהר געבען אַ חתן, — חתונה האָבען וועט ער, אַ קינד וועט ער איהר נעבען נדן. האָב נישט קיין מורא, ער וועט איהר שוין געבען.

ר' משה.

וואָס איז שייך? געשטאָרבען איז געשטאָרבען, און חתונה צו

האָבען איז אַ מצוה־זאַך; אַ יוד, אַ יונגער מענש, דאַרף קינדער האָבען.

זשאַק.

איך ווייס גאַר נישט, אויב דאָס מיידעל וועט מיך וועלען! איך בין דאָך שוין אַן עלטערער מענש.

שיינדעלע.

עס איז ביי אונז אַזאַ משפחה־פעהלער, האָסט שוין אַזאַ מול צו אונז; האָסט געפעלען דער מאַמען, וועסטו געפעלען דער טאָכטער.

זשאַק.

(הויבט זיך אויף, געהט צו צום מיידעל)

יאָ, עס איז וואָהר? (דאָס מיידעל פערשעמט, האַלט דעם קאָפּ צו דר'ערד געבויגען). ווילסטו ווערען מיין כלה? זאָג, שעם דיך נישט! דיין מאַמע האָט מיך אויך נישט פיינד געהאַט. אַזאַ אַלטער מאַן בין איך נאָך נישט, און קיין שלעכטער מענש בין איך אויך נישט, דאָס האָט דיר די מאַמע אודאי שוין געזאָגט.

פייגעלע.

איך ווייס עס גאַנץ גוט.

זשאַק.

דיין מאַמע האָב איך טאַקע פערשעמט, אַ חתן געוואָרען מיט איהר און זי איבערגעלאָזט אין דערהיים; און דיין מאַמע איז געוועזען גוט צו מיר, נור עס האָט זיך אַזוי געמאַכט. געגען דיין מאַמען האָב איך גע־

ווינדיגט, דערפאַר וועל איך מיט דיר חתונה האָבען.

בלומעלע.

מן הסתם איז עס דאָך געוועזען אַ גאָטס־זאַך, עס זאָל זיך אַזוי מאַכען (צו שיינדעלען); דיר איז נישט געוועזען בעשערט, איהר איז עס יאָ בעשערט.

זשאַק.

(נעהמט זי אָן ביי דער האַנד, און גלעט איהר דעם קאָפּ)

און יאָ, וועסטו זיין אַ גוט ווייבעל, וועט דיר וואויל זיין ווי די וועלט; נור נישט קיין גרויסאַרטיגע מאַדאַם, חאָטש דו וועסט האָבען געלד. און יודישליך זאָלסטו מיר דאָ אין הויז איינפיהרען, ווי אין דערהיים. דו הערסט! ווי זי, עליה־השלום, ווי די מוהמע בלומעלע — יודישליך, יודישע מאכלים, היימיש. דו הערסט!

שיינדעלע.

וועסט איהם קאָכען יאַיכלעך און געבראָטענע הינדלעך, ער האָט עס גערן. (זי ווינקט צו איהם) דו דערמאָהנסט דיך.

פייגעלע.

די מאַמע האָט מיר שוין געזאָגט.

בלומעלע.

מיט איין וואָרט, אַז דו וועסט דיך וויסען ווי צו פיהרען קען דיר וואויל זיין ווי די וועלט. הינטער אַ ליכטיגען שטערן ביזטו געבוירען מיין קינד,

דינטער אַ ליכטיגען שטערן. (צום מאַן) משה! וואָס זיצסטו? נאַ, מײַנער זיצט גאָר! גײ זײַ מקבל קנין! אויף וואָס זאָל מען אָבלעגען?

זשאַק.

באַלד, הײַנט, בײַ איהר יאָהר־צײַט־ליכט? לאָז מען אָבלעגען אויף אַן׳אַנדער טאָג.

שײַנדעלע.

דער יאָהר־צײַט־טאָג איז אַ מזל׳דיגער טאָג בײַ יודען. משה, וואָס שווײַגסטו, וואָס האָסטו דיך אויפגעזעצט?

ר׳ משה.

איך וואַרט דאָך אויף אַן׳עדות, יודענע; איהר זענט דאָך ווײַבער, מען קען דאָך פון אײַך קײן עדות נישט האָבען. וועט קומען שלמה, וועט מען מקבל קנין זײַן.

זשאַק.

לאָז מען וואַרטען, ביז דאָס יאָהר־צײַט־ליכט וועט אויסגעהן.

ר׳ משה.

וואָס איז, בײַם יאָהר־צײַט־ליכט? עס איז גאָרנישט אַזאַ עבירה, אדרבה! עס איז אַ מצוה חתונה צו האָבען, נאָכ׳ן יודישען דין. נישקשה, אין יאָהר־צײַט־טאָג איז אַ מזל׳דיגער טאָג, אַ מזל׳דיגער טאָג.
יאָ, איז שלמה דאָ! (שלמה קומט אַרײַן דורך דער קיטשען-טהיר, ר׳ משה

בעהאַלט אַרויס זײַן טיכעל) די טויטע זענען טויט, די לעבעדיגע דאַרפען צו לעבען.

שלמה „מלאך“.

(פערוואונדערט)

וואָס איז דאָס, וואָס האָט׳ס געשיקט נאָך מיר?

ר׳ משה.

וועסט אַן׳עדות זײַן, עס איז אַ יודישע זאַך. האָסט מנחה געדאַווענט, קום אַהער!

זשאַק.

כ׳האָב ס׳מאָל קײן כלה־מתנה נישט, אַזוי אונגעריכט!

בלומעלע.

דו ביסט פאַר איהר די בעסטע מתנה.

שײַנדעלע.

און וואו איז דער מחותן איזאַאַק?

זשאַק.

(דערמאָהנט זיך אָן איזאַאַק׳ן מיט שרעק)

הערט נור, נור איזאַאַק דאַרף נישט דערפון געוואָהר צו ווערען. איהר הערט? קײן אײן וואָרט. (צו דער מוהמע׳ן) עס איז מיר אַ חרפה פאַר איהם די אויגען צו דערהויבען נאָך יענער מעשה. ווידער זיך דעם קאָפּ

פערדרעהט, איהר הערט?

שײנדעלע.

ווי הײסט? איזאַאק איז דאָך דער גאַנצער...

בלומעלע.

(פאַלט איהר אין די רייד)

האָסט רעכט, קײן אײן וואָרט נישט; איזאַאק וועט נישט געוואָהר ווערען.

שײנדעלע.

וואָס, ער שעמט זיך מיט מײַן טאָכטער?

בלומעלע.

ער שעמט זיך נישט, ער שעמט זיך נישט. ער האָט רעכט. משה, וואָס שטעסטו?

ר׳ משה.

אז איהר פלוידערט אַזוי פיעל, און קײן מצוה מקיים זײַן לאָזט איהר נישט. (נעהמט דאָס טיכעל, איז מקבל קנין. עס ברעכט אַרויס אַ רעש, מזל-טוב! בלומעלע נעהמט אַ גאַנצען סטאָס טעלער און האַקט אָן דר׳ערד). מזל-טוב!

(מען גיסט אָן גלעזלעך, מען ווינשט זיך, מען קושט זיך).

ר׳ משה.

(מיט׳ן כוס צו ישאַק׳ן)

לחיים דיר, לחיים! דער זווג זאָל עולה יפה זײַן, דו טהוסט אַ

אידישע פאָלקס ביבליאָטעק
אין מאָנטרעאַל

גרויסע מצוה. (ווײַזט אויף׳ן מײדעל) די יתומה, גאָט זאָל דיר העלפען. (בלומעלע חליפעט אַרויס אין אַ געוויין). וואָס ווײנסטו, נאַרישע יודענע?

בלומעלע.

(ווײַזט אויף ישאַק׳ן)

זײַן מוטער חנה האָט געדאַרפט פון קבר אויפצושטעהן און צו זעהען זײַן עשירות, זײַן אדירות. אַן׳אָרימאַן האָט קײן מזל נישט, צרות האָט זי געהאַט פון איהם, און אַז עס קומט צו אַ שטיקעל נחת, דערלעבט זי עס נישט.

ר׳ משה.

האָסטו געהערט! האָט זיך דערמאָהנט אַ מעשה פון פאַר פערציג יאָהר! ווי לאַנג איז זײַן מוטער שוין טויט? לחיים, לחיים!

בלומעלע.

(טריקענט זיך אויס די אויגען און צוקושט זיך, צוערשט מיט דער כלה, דערנאָך מיט שײנדעלען).

זעהסטו, עס ווערט גאָרנישט פערלוירען. דיך האָט ער פערשעמט, נעהמט ער דײַן טאָכטער; מיט דיר דעם שידוך אָבגעלאָזט, האָט ער חתונה מיט דײַן טאָכטער. זעהסט, גאָט׳ס אַ זאַך.

שײנדעלע.

(זעצט זיך אַוועק און קוקט אויף ישאַק׳ן)

און איך קוק אָן דעם תנא (זי ווײַזט אויף ישאַק׳ן) און פרעג נור אײן זאַך. פאַרוואָס קומט זײַ דאָס אַלעס די מאַנספערשוינען? זײַ שרײַב׳ען זיך צו די מוטערס און האָבען נאָך חתונה מיט זײַערע טעכטער; און מיר,

טרויעריגע ווײַבער, אַז קוים עלטערן מיר זיך, געהען מיר שוין אין דר׳ערד אַרײַן.

בלומעלע.

אײַ, לאָז מיך געמאַך, ער איז דאָך נאָך אַ יונגערמאַן.

שײנדעלע.

איך וועל מיר נעהמען אַ יונגען בוי און חתונה האָבען. ער מעג, איך מעג אויך.

בלומעלע.

(בעקוקט זי און שאָקעלט אויף איהר מיט׳ן קאָפּ)

אײַ, דו ביסט דאָך שוין אַ צובראָכענער שאַרבען, וועסט ניט בענשען, אַז דו וועסט זײַערע קינדער וויעגען.

שײנדעלע.

דאָס איז דאָך מײַן געשרײ, מיר טרויעריגע ווײַבער, אַז קוים עלטערט מען זיך, געהען מיר שוין אַראָב, אַראָב; און זיי קומט אַלעס,— די מוטערס, די טעכטער.

בלומעלע.

לאָז מיך שוין געמאַך מיט דײַן צובראָכענעם שאַרבען.

זשאַק.

נו, לחיים, שײנדעלע, גאָט זאָל דיר העלפען, זאָלסט האָבען אַ גוטע

עלטער. וועהסט—דײַנע געבראָטענע הינדעלעך זענען דיר נישט פערלאָרען געוואָרען; זיי קומען אין די משפחה אַרײַן. גור נישקשה, ביסט געווען אַ גוט מײדעל, אַ שען מײדעל, זאָ העלף מיר גאָט, הײַנט ביסטו אַנ׳אַלטע יודענע געוואָרען, אַנ׳אַלטע יודענע. בײַ מיר וועסטו וואוינען, וועסט דײַן טאָכטער לערנען ווי אַ גוטע בעל־הבית׳טע צו זײַן, וועסט איהר פערצעהלען, וואָס איך האָב ליעב, דו ווייסט דאָך פון אַמאָליגע יאָהרען; ווענינג וואָס זיך געענדערט, חאָטש זיך געשניטען אויף אַ דײַטש, נור אונזערס אַ מענש ענדערט זיך נישט אַזוי שנעל. עס בענקט זיך טײלמאָל, שײנדעלע! (ער טרינקט) לחיים, לחיים! חאָטש איך בין שוין דאָ דרײַסיג יאָהר און בין אַ נגיד געוואָרען און האָב הײַזער, סטאָרס; נור עס איז נישט קײן אונטערשיעד מעגסט הונדערט יאָהר זײַן אין דער פרעמד, קוים דערשמעקסטו עפּעס הײמישעס, פערגעסטו דיר פון אַלעס, גיט עס דיך עפּעס אַזאַ צופּ בײַם האַרץ. און דו זיצט דיר טײלמאָל דאָ, דורך די לאַנגע יאָהרען, פאַר דעם סטאָר אויף די בוירי, און די קאָרס פליהען פאַר דיר פאַרבײַ, און דער עליוועטער קלאַפּט דיר, און דו זעהסט דיר גאָר דאָס געסעל מיט די קלײנע הײַזלעך, וואָס איז דיר דאָרט אין דערהײם פון דעם קלײנעם שטעדטעל, וואָס דו ביסט געקומען; און דו זעהסט דיר גאָר דאָס פלעמבעל, וואָס איז דיר פאַר דײַן טהיר, און דו זעהסט דיר די אַלטע חיה־לאה, וואָס שפּאַצירט דיר פאַר׳ן געסעל פאַרבײַ. יאָ, עס ציהט דיך נאָך דאָרט, וואָס האָסט געלאָזט אין דערהײם, און העסטו אַמאָל פון דערהײם, איז דיר אַזוי אין האַרצען וואַרים, און דו האָסט געוואָלט, אַז מען זאָל דיר פערצעהלען פון דערהײם, דאַלט זיך, אַז דאָרט ווײַט אויף יענער זײַט ים איז דאָ עפּעס אַ הײם, אַ משפּחה, אַ פרײַנד, חאָטש דו האָסט קײנעם נישט איבערגעלאָזט דאָרט אין דערהײם, ניט קײן טאַטען, ניט קײן מאַמען. אַלעס גלײַך, עס האָט דיך געצויגען.

שלמה „מלאך״.

דו האָסט רעכט, עס ציהט דיך נאָך די הײמישע בהמה, וואָס דו

האָסט אין דערהיים איבערגעלאָזט ; אונזערס א מענשען ציהט שטענדיג נאָך די היימישע בהמה, מענסט האָבען טויזענדער, איז דיר ניִשט קיין חלוק, חעט זיך דיך שטענדיג ציהען נאָך דער היימישע בהמה, ווי איך. (האַלב אין טרעהרען) אַזוי ווי איך פונקט, אז איך דערזעה דאָס פערד אין גאַס דאָ, ווי עס שלעפּט און קריכט, ווילט זיך צוגעהן דערצו און גלעטען, גלעטען איבער'ן פנים. און עס נעהמט דיך אָן עפּעס אַזאַ וועהטאָג, אז אינעווייניג דאָ, (ער ווייזט אויפ'ן בויך) פּאַקט דיך, און דו וואָלסט געוואָלט אין דערהיים זיין, און דו וואָלסט געוואָלט פאָהרען מיט'ן פערד אויף דעם קראַשעגוויצער וועג, ווי דו ביסט יעדען טאָג געפאָהרען, דיין לעבען לאַנג, ציים דו ביסט א קליינער יד געווען, יאָ עס ציהט דיך, עס ציהט דיך דאָרט ווייט נאָך דעם גרויסען וואַסער, צו דער היימישע בהמה.

זשאַק.

(וועלכער האָט שוין א ביסעל מעהר געטרונקען)

און דענסטמאָל דאָ ביים טיש, ווען זיי—איך מיין, מיין נאַרישקייט— (ער לאָזט פערשעמט דעם קאָפּ אראָב) זענען דאָ געווען, און איך האָב דערזעהען א היימישען מענשען, ווי מען בעליידיגט אַ היימישען מענשען, ווי מען פערלייקענט א טאַטען, א מאַמען, האָט עס מיך געגעבען א נעהם דאָ אָן, אַז איך האָב געמיינט, אַז די געדערים אינעווייניג... אז איך האָב געמיינט, (ער דערמאָהנט זיך, האַפּט זיך צוריק) נו, אַל רייט, ווי זאָגט די מוהמע: אַ גאָטס א זאך געווען, לאָז זיין אַ גאָטס אַ זאך, אבי עס איז דאָ, ווי אין דערהיים פּאַרצייטענס. (עס הערט זיך קלינגען. ער דערמאָהנט זיך). דאַכט זיך, איזאַאַק געהט. מיינע ליבע, נור גאָרנישט זאָגען, איהר הערט — גאָרנישט זאָגען, נור שאַ גאָרנישט.

(מען עפענט די טהיר, איזאַאַק קומט אריין)

איזאַאַק.

(מיט א בעוואונדערטער מינע)

גוט אָווענד! וואָס איז דאָס פאַר א יום־טוב היינט? אַזאַ עולם! אָ, גוט אָווענד, שיינדעלע.

זשאַק.

(מיט הארצקלאַפּונג, מיט א געמאַכטען שמייכעל)

אָ, איזאַאַק, גאָרנישט געזעהען. ע, גאָרנישט — דאָס האָט דער פעטער, די מוהמע... דער פעטער זאָגט — יאָהר־צייט היינט, איז א יום־טוב א מזל־טוב, האָט זי ליכט אָנגעצונדען, שיינדעלען פערבעטען.

איזאַאַק.

(מיסטרויִש)

אַזוי, (ער בויגט זיך אראָב און ער הויבט אויף א צובראָכענעם טעלער) וואָס איז דאָס? טעלער געבראָכען?

זשאַק.

(בלייך, דערשראָקען)

אַה, טעלער... די מוהמע איז געגאַנגען, האָט א טעלער צובראָכען. געפאַלען — א טעלער צובראָכען.

איזאַאַק.

א טעלער צובראָכען? (געהט אריין אין די צווייטע שטוב, ברענגט ארויס זיין געשטאָרבענער שוועסטערס פאָטאָגראַפיע, און הענגט זי אויף, אויף דעם אָרט וואו זי איז געהאָנגען אין צווייטען אקט). דאָס מאָל מעג זי אויך זיין דערביי...

זשאק.

(קוקט איהם אָן פערוואונדערט)

איזאאק!

שיינדעלע.

(פאַלט אַרויס אין אַ לאַכען)

חיימט, ער האָט דאָך נאָך אונז געשיקט, ער האָט דאָך אונז קיין אַמעריקא אַראָבגעבראַכט, געשריבען, דעם גאַנצען שידוך אָנגעשלאָגען, דער שדכן געווען.

זשאק.

(קוקט אָן איזאַאַק'ן)

איזאאק!

בלומעלע.

און אונז האָט ער דאָך דאָ אהער געבראַכט, האָט אונז געשריבען, אַז דיין ווייב, עליה־השלום, איז געשטאָרבען, און דו ביסט אַליין, בענקסט נאָך אַ היימישען מענשען, האָט אונז שיפס־קאַרטען געשיקט,

זשאק.

איזאאק!

שלמה „מלאך".

און מיך, און מיך האָט ער דאָך אַריינגעשיקט, ווען די דייטשע וועגען גע[illegible] און האָט מיך געהייסען פערצעהלען פון די פערד.

איזאאַק.

אָבער צו די תנאים האָט ער מיך נישט געבעטען. אַ מתנה דער כלה התימה־געלד האָב איך סיי ווי סיי געבראַכט. (ער נעהמט אַרויס אַ שאַכטעלע מיט צירונג, גיט'ס איבער פגייעלען).

זשאק.

(קוקט אָן איזאַאַק'ן מיט גרויס אויפרעגונג)

איזאאק!

איזאאַק.

(קלאַפּט איהם אויף דער נאָז)

און יעצט ווייסטו שוין, פאַרוואָס איך האָב נישט געוואָלט, אַז דו זאָלסט מיט דער דייטשקע חתונה האָבען?

זשאק.

(מיט טרעהרען אין די אויגען קוקט אויף איהם)

איזאאַק.

כדי דו זאָלסט אַ יודיש קינד האָבען, זשאַק, אַ יודיש קינד.

(פאָרהאַנג אין דער פויזע).

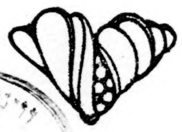

ווינקעל גרופע
WNKEL GROUPE

שלום־עליכם׳ס ווערק.

	ק׳	ר׳
שלום עליכם׳ס ווערק 4 בענדער	—	2
געבונדען אין 2 פראכט בענדער	50	2
די נייעסטע ווערק יובילעאום אויס־ גאבע 1־טער באנד	—	1
2־טער באנד	—	1
3־טער באנד	—	1
געבונדען — נאך 85 קאפ׳ פער באנד.		
דער מבול	80	—
געבונדען	15	1
א מעשה אהן אנ׳עק	25	—
שמואל שמעלקעס און זיין יובילעאום	10	—
פערשיעדענע 40 קליינע ביכלעך א 5—10 און 15 קאפ׳.		
אלע „בריעף פון מנחם מענדיל״.		2

נייע ביכער פון שלום־עליכם.

נאר וואס ערשיענען 2 נייע בענדער
פון שלום־עליכם:

1) מאָטעל דעם חזנ׳ס

כתבים פון א יונגעל א יתום.

דער דאזיגער באנד בעשטעהט פון איין גרויסע בעשיכטע, ווי אזוי מאטעל פייסי דעם חזנ׳ס, א יונגעל א יתום, פאהרט מיט א האליעסטרא יודען, וואייבער און קינדער קיין אמעריקא, און וואס זיי זעהען זיך אן אויפ׳ן וועג און אויף דער גרענייץ און אין די גרויסע אייראפעאישע שטעדט: בראָד, לעמבערג, קראקע, וויען אנטווערפען און לאָנדאָן.

דאס בוך איז בעשטימט פאר גרויסע און פאר קליינע לעזער.

פרייז 80 קאפ׳.

2) יודישע קינדער

א באנד פון זעלבעהן נייע יום־טוב־מעשיות פאר גרויס און פאר קליין — דיעזעס בוך, געשריבען פונ׳ם קינדער־לעבען, נעמט ארום אלע יודישע ימים־טובים פון א גאנץ יאהר, אנגעהויבען פון פסח און געענדיגט מיט פורים.

פרייז 85 קאפ׳.

Книгоизд. „ПРОГРЕСЪ“, Варшава,
Налевки 36.
Verlag „PROGRES“, Warschau.
Nalewki 36.

[illegible]
LIBRARY
WINKEL GROUP
SH. NORER A[illegible]N

[illegible]